

बागमती प्रदेश सभा

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति
पाँचौं वार्षिक प्रतिवेदन, २०८१

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको सचिवालय
हेटौंडा, मकवानपुर

बागमती प्रदेश सभा
उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति

पाँचौं वार्षिक प्रतिवेदन
२०८१

बागमती प्रदेश
उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको सचिवालय
हेटौंडा, मकवानपुर

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिका सदस्यहरू

मा. आनन्द कुमार श्रेष्ठ
सभापति

सदस्यहरू

मा. गिता काफ्ले

मा. ठुला थामी

मा. तारा नारायण श्रेष्ठ

मा. दिपेन्द्र श्रेष्ठ

मा. धनेश्वरी प्रजापती

मा. बाल कुमारी विस्वकर्मा

मा. बिमल ठकुरी

मा. भारती कुमारी पाठक

मा. भुवन केशरी श्रेष्ठ

मा. मसिना खड्का

मा. मायादेवी शर्मा

मा. मोनिका श्रेष्ठ

मा. यमुना देवी श्रेष्ठ

मा. याङ्किला शोर्पा

मा. रुकु चौलागाई

मा. लक्ष्मी घिमिरे

मा. शान्ता ढकाल

मा. श्याम बहादुर खड्का

राजु श्रेष्ठ
समिति सचिव

मन्तव्य

माननीय सभामुख महोदय,

संघीय राजधानी समेत रहेको बागमती प्रदेश भौगोलिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक केन्द्र समेत हो भन्दा फरक नपर्ला। जनसंख्या, अर्थतन्त्र, शैक्षिक अवस्था, आधारभूत आवश्यकताहरूको परिपूर्ति लगायत मानव विकास सूचकाङ्कहरूमा सबैभन्दा अगाडि रहेको हाम्रो प्रदेशको महत्वपूर्ण र अति जिम्मेवार निकाय हो प्रदेश सभा। नेपालको संविधानको धारा १९३ मा प्रदेश सभाको कार्यप्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न प्रदेश सभा नियमावली बमोजिम विभिन्न समितिहरू गठन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ। यहाँ नागरिकका पीडा, गुनासा तथा जिज्ञासाहरू नागरिकका प्रतिनिधिहरूमार्फत व्यक्त हुन्छन् भने प्रदेश सभा र संसदीय समितिहरू मार्फत नागरिकहरूको समस्या समाधानका लागि अनुगमन, अवलोकन तथा निर्देशनसमेत हुने गर्दछ। कार्यपालिकाको कार्यसम्पादनलाई चुस्त, दुरुस्त, प्रभावकारी र पारदर्शी बनाउन प्रदेश सभाका संसदीय समितिहरू क्रियाशील छन्। बागमती प्रदेशको प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४६ मा प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभाप्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन, प्रदेश सरकारबाट भए गरेका कामकारबाहीको अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन तथा रायसल्लाह दिनका लागि व्यवस्था गरिएका पाँचवटा विषयगत समितिहरू मध्ये उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति पनि एक रहेको छ। बागमती प्रदेश सरकार अन्तर्गत रहेको उद्योग, वाणिज्य, भूमि तथा प्रशासन मन्त्रालय, संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालय र वन तथा वातावरण मन्त्रालयलाई प्रदेश सभाप्रति बढी उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन, भए गरेका काम कारबाहीको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन एवम् रायसल्लाह समेत दिनका लागि प्रदेश सभामा उद्योग, पर्यटन, तथा वातावरण समिति गठन भएको हो। समितिले वर्षभरी गरेका कामहरूको प्रतिवेदन सभामा पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको पहिलो वार्षिक प्रतिवेदन यस सभामा २०७६ साल जेठ ३१ गते तत्कालीन समिति सभापतिज्यूले पेश गर्नुभएको विगत स्मरण गर्दै प्रदेश सभाको दोस्रो कार्यकाल पछि गठन भएको समितिले एक वर्षको अवधिमा सम्पादन गरेका कार्यहरू संकलन गरी प्रदेश सभा नियमावली बमोजिम आज पाँचौं वार्षिक प्रतिवेदन सम्मानित प्रदेश सभामा पेश गर्न पाउँदा अत्यन्तै गौरवान्वित महसुस गरेको छु।

माननीय सभामुख महोदय,

हाल देशको अर्थतन्त्र केहि कमजोर बनेको हामी सबैले अनुभूत गरेका छौं। विगतदेखि नै विभिन्न खालका नीतिगत, राजनीतिक, आर्थिक तथा पूर्वाधारको समस्याबाट गुज्रिरहेको हाम्रो उद्योग तथा पर्यटन व्यवसाय क्षेत्र अहिले पनि कठिन परिस्थितिको सामना गरिरहेको छ। देशको व्यापार घाटा दिनानुदिन बढिरहेको छ। लाखौं युवाहरू रोजगारीका लागि विदेश पलायन भएका छन्। देशको अर्थतन्त्र जटिल समस्याबाट गुज्रिनु परेको छ। आर्थिक बृद्धिदर न्यून रहेको छ। यस्तो अवस्थामा देशको अर्थतन्त्रलाई बलियो बनाउन संघ र प्रदेश दुबै सरकारले ठोस् नीति ल्याउनु आवश्यक छ। बागमती प्रदेश देशको राजधानी शहर काठमाडौं लगायतका प्रदेश राजधानी हेटौंडा र अन्य थुप्रै औद्योगिक प्रतिष्ठानहरू भएको सहरहरू भएको प्रदेश भएका कारण देशको औद्योगिक विकास तथा समग्र आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ। त्यसैले यस्ता समस्याहरू बागमती सरकारको लागि चुनौति तथा अवसर पनि हुन् भन्ने हेक्का राखेर काम गर्नुपर्ने देखिन्छ।

बागमती प्रदेश पर्यटन उद्योगको प्रचुर सम्भावना रहेको प्रदेश पनि हो। यहाँको भौगोलिक, धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक विविधताहरू पर्यटकीय आकर्षणका पक्षहरू हुन्। विश्वसम्पदा सूचीमा सूचीकृत सम्पदाहरू मध्ये ८(आठ) वटा पर्यटकीय स्थलहरू लगायत अन्य धेरै पर्यटकीय गन्तव्यहरू यस प्रदेशभित्र रहका छन्। हाम्रो आर्थिक विकासमा एक महत्वपूर्ण हिस्सा ओगट्न सक्ने क्षेत्र पर्यटन भएको कारण यसको विकासमा बागमती प्रदेश सरकारको विशेष ध्यान जानेछ भन्ने विश्वास राखेको छु। साथै, बागमती प्रदेशमा रहेका सहकारीहरूलाई उद्यमशिलतासँग जोडेर रोजगारी प्रबर्द्धन गर्न सरकारको ध्यान जानेछ एवम् सहकारीहरूको नियमन तथा अनुगमन गरी सहकारीलाई प्रभावकारी बनाउने छ भन्ने विश्वास लिएको छ।

जलवायु परिवर्तन तथा जैविक विविधताको संरक्षण अहिलेको विश्वको जल्दोबल्दो मुद्दाहरू हुन्। वातावरणको संरक्षण, विपद व्यवस्थापन लागूतका पक्षहरू दिगो विकासका लक्ष्यहरूसँग जोडिएका विषयहरू हुन्। भौतिक तथा आर्थिक विकासका साथै वातावरण संरक्षणको विषयमा पनि हाम्रो ध्यान जान सकेमा मात्र दिगो विकास सम्भव हुने भएकोले यस तर्फ सबै सरोकारवालाहरू जिम्मेवार हुनुपर्ने कुरा निवेदन गर्न चाहन्छु।

त्यस्तै वन तथा वातावरणको उचित संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्दै वन पैदावारको आवश्यक प्रयोग हुन जरुरी छ। प्रदेश सरकारको वन तथा वातावरण मन्त्रालयले विदेशी काठ तथा धातुको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्दै अब बन्ने सरकारी संरचनाहरूमा स्वदेशी काठ मात्र प्रयोग गर्नुपर्ने नीति ल्याएकोमा माननीय मन्त्रीज्यूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु। सरकारको यो नीतिले हाम्रो वनमा खेर गइरहेको लाखौं ढलापढा रुखहरूको सदुपयोग हुने र आयात रोकिने छ भन्ने विश्वास लिन सकिन्छ।

उद्योग-कलकारखाना, पर्यटन व्यवसाय तथा वातावरण एक-आपासमा अन्तरसम्बन्धित विषयहरू हुन्। औद्योगिक उत्पादनहरू पर्यटन व्यवसायमा आवश्यक हुन्छन् भने पर्यटन विकासले औद्योगिक विकासमा

महत्वपूर्ण योगदान गर्दछ। पर्यटन व्यवसाय आफै पनि उद्योग व्यवसाय पनि हो। औद्योगिक विकास सँगसँगै वन तथा वातावरणको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न सके मात्र दिगो विकास सम्भव हुन्छ। पर्यटन विकासको लागि त झन वन तथा वातावरणको संरक्षण र संवर्द्धन अति महत्वपूर्ण हुन्छ।

माननीय सभामुख महोदय,

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिले औद्योगिक विकास, पर्यटन विकास तथा वातावरण संरक्षण र उपभोक्ता हित संरक्षणको लागि आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रका मन्त्रालय तथा निकायहरूलाई समय समयमा निर्देशन तथा सुझावहरू दिएका छन्। ती मध्ये केही कार्यान्वयन भएका छन् भने केही कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेका छन्। आगामी दिनमा कार्यान्वयन भएका सुझाव तथा निर्देशनहरूले निरन्तरता पाउने र कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेका निर्देशन तथा सुझावहरू कार्यान्वयन हुँदै जाने विश्वास लिएको छु।

अन्त्यमा,

फरक परिस्थितिमा यस समितिको सभापति बन्नपुगेको म समितिमा एकदम नयाँ नै छु। मलाई आगामी दिनमा उचित सुझावसहित सहयोग तथा सहकार्य हुनेछ भन्ने अपेक्षा गरेकोछु। साथै आगामी दिनहरूमा समितिको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन माननीयज्यूहरूको सक्रिय भूमिकाको अपेक्षा गर्दछु। प्रदेश सभाका माननीय सभामुखज्यू तथा उपसभामुखज्यूबाट निरन्तर प्राप्त भएका मार्गदर्शन प्रति विशेष आभार प्रकट गर्दछु। समितिका कामलाई सरल बनाउन भूमिका खेल्ने प्रदेश सभाका सचिव तथा समितिका सचिव लगायतका कर्मचारीहरूलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु। साथै आगामी दिनमा समेत सबैबाट सहयोग र उचित सुझावको अपेक्षा गर्दछु। धन्यवाद।

२०८१ साल जेष्ठ महिना ३२ गते।

**माननीय आनन्द कुमार श्रेष्ठ
सभापति
बागमती प्रदेश सभा
उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति
हेटौंडा, नेपाल**

विषयसूची

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१.१. पृष्ठभूमि	१
१.२. समितिको गठन	२
१.३. समितिको कार्यक्षेत्र, काम, कर्तव्य र अधिकार	३
१.४. उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको सचिवालय	४

परिच्छेद-२

२.१. समितिको बैठकको मिति, संख्या र निर्णयहरू	५-१८
--	------

परिच्छेद-३

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको विभिन्न कार्यक्रमका प्रतिवेदनहरू	
३.१. प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक सम्बन्धी प्रतिवेदन, २०८०	१९
३.२. प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक सम्बन्धी प्रतिवेदन, २०८०	२०
३.३. त्रिभुवन पार्क, थानकोट, नागढुङ्गा सुरुङ्गमार्ग, धादिङ्ग र कालु पाण्डे पार्क, दहचोकमा समितिको स्थलगत अध्ययन, अवलोकन तथा अनुगमन भ्रमण प्रतिवेदन, २०८० पौष	२२
३.३.१. निष्कर्ष	२६
३.३.२. सुझावहरू	२७

अनुसूचिहरू:

अनुसूची १ उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको आन्तरिक कार्यविधि, २०८०	२९
अनुसूची २ माननीय सदस्यहरूको बैठकमा उपस्थिति विवरण	३७
अनुसूचि ३ माननीय सदस्यहरूको विवरण	३८
अनुसूचि ४ तस्वीरहरू	३९-४६

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमि

लोकतन्त्रको आधारस्तम्भ भनेको संसद् हो। संसद्मा जनप्रतिनिधिहरूले कानून निर्माण गर्ने, जनताका समस्या र चाहना एवम् आवश्यकताहरूको बारेमा सरकारको ध्यानाकर्षण गराउने, सरकारलाई जिम्मेवार बनाउने जस्ता कामहरू गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यस्ता कार्यलाई व्यवस्थित गर्न संसद्मा विषयगत संसदीय समितिहरू बन्ने गरेका छन्। सामान्य अवस्थामा सभामा एकैपटक भेला भएर सबैले सबै विषयमा छलफल र सम्बोधन गर्न सम्भव हुँदैन। सांसदहरूलाई बढी जिम्मेवार बनाउन र सदनका कामहरूलाई सरलीकृत र विशिष्टीकृत गर्नको लागि संसद् भित्र विभिन्न समितिहरू बनाउने संसदीय व्यवस्थाको अभ्यास रहदै आएको पाइन्छ। नेपालको संविधान २०७२को धारा ९७ ले प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभाले विभिन्न संसदीय समितिहरू गठन गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ भने धारा १९३ ले प्रदेश सभाको कार्य प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न प्रदेश सभाले नियमावली बमोजिम आवश्यकता अनुसार समिति वा विशेष समिति गठन गर्न सक्ने अधिकार प्रदान गरेको छ। कार्यपालिकालाई व्यवस्थापिका प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन तथा कार्यपालिकाबाट भए गरेका हरेक काम कारवाहीको अध्ययन, अनुगमन र मूल्याङ्कनका साथै सरकारले समय समयमा जनाएका प्रतिवद्धताहरू कार्यान्वयनको लागि सरकारको निगरानी गरि आवश्यक निर्देशन तथा राय सुझाव दिन व्यवस्थापिकामा विभिन्न विषयगत समितिहरू गठन हुने प्रावधान रहेको हुन्छ।

नेपालको संविधानको धारा १९३ मा प्रदेश सभाको कार्यप्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न प्रदेश सभाले नियमावली बमोजिम आवश्यकता अनुसार समिति वा विशेष समिति गठन गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ। साथै बागमती प्रदेशको प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४६ मा प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभा प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन, प्रदेश सरकारबाट भए गरेका कामकारवाहीको अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन वा राय सल्लाह दिनका लागि व्यवस्था गरिएका पाँच बटा विषयगत समितिहरू मध्ये उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति पनि एक रहेको छ। बागमती प्रदेश सरकार अन्तर्गत रहेको वन तथा वातावरण मन्त्रालय, उद्योग, वाणिज्य, भूमि तथा प्रशासन मन्त्रालय र संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई प्रदेश सभाप्रति बढी उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन ती मन्त्रालयबाट भए गरेका काम कारवाहीको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन एवम् राय सल्लाह समेत दिनका लागि प्रदेश सभामा उद्योग, पर्यटन, तथा

वातावरण समिति गठन भएको छ। यिनै निकायहरूको स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन र अरु यस्तै विभिन्न कृयाकलापको मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन सहितको वार्षिक प्रतिवेदन प्रदेश सभामा पेश गर्ने जिम्मेवारी यस समितिको रहेको छ। उद्योग तथा पर्यटन व्यवसायलाई जीविकोपार्जनको माध्यम बनाउने तर वातावरण संरक्षणमा ध्यान नपुर्याउने हो भने दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्न सकिदैन। विकास र वातावरणबीच समुचित सन्तुलन कायम गर्नका लागि विकाससँगै वातावरणीय प्रभाव र असरका बारेमा अध्ययन, अनुगमन र ठोस कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने हुन्छ। अघिल्लो वर्ष कोरोना भाईरस र बन्दाबन्दीको कारण सबैभन्दा धेरै असर औद्योगिक क्षेत्रमा संलग्न मजदुरहरूलाई परेको थियो। हाल कोभिड महामारीको सन्त्रास नरहे पनि कोभिड महामारीले थलिएका उद्योग, व्यवसाय तथा पर्यटन क्षेत्र उकास्नका लागि बागमती प्रदेश सरकारले विशेष योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

१.२ समितिको गठन

नेपालको संविधानको धारा १९३ मा प्रदेशमा विषयगत समिति गठन गर्ने व्यवस्था भए बमोजिम प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४५ र १४६ ले व्यवस्था गरे अनुसार विषयगत समिति गठन गर्न सक्नेछ। सोही संवैधानिक व्यवस्था बमोजिम प्रदेश सभा नियमावली २०७४ को नियम १४६ अनुसार प्रदेश सभाको कार्यप्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न, प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभा प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन, प्रदेश सरकारबाट भए गरेका काम कारवाहीहरूका अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन वा राय सल्लाहका लागि प्रदेश सभामा विभिन्न विषयगत समिति गठन भएका छन्। त्यस मध्ये उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति मिति २०७४ फागुन १५ गते बसेको बैठकको सहमती बमोजिम माननीय सभामुखज्यूबाट सदस्यहरूको मनोनयन भए अनुसार गठन भएको हो। भने प्रदेश सभाको दोस्रो कार्यकालका लागि भर्खरै मात्र नेतृत्व चयन भएको छ। हाल यस समितिमा सभापती माननीय श्री आनन्द कुमार श्रेष्ठ हुनुहुन्छ भने उहाँसहित समितिमा १७ जना सदस्यहरू हुनुहुन्छ। समामुखले कार्यव्यवस्था परामर्श समितिको परामर्शमा नियम १४६ बमोजिम समितिमा बढिमा २२ जना सदस्यहरू प्रदेश सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने राजनीतिक दलका सदस्य संख्या, महिला, दलित, आदिवासी जनजाती, मधेसी, थारु, मुस्लिम, पिछडिएको क्षेत्र, खस आर्य तथा अन्य समुदायको सममानुपातिक प्रतिनिधित्व हुने गरी मनोनयन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

१.३ समितिको कार्यक्षेत्र, काम, कर्तव्य र अधिकार

प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५१ मा व्यवस्था गरिए बमोजिम उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार रहेको छः

- मन्त्रालय, विभाग र अन्तर्गतका निकायको नीति तथा कार्यक्रम, स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन र अरू यस्तै क्रियाकलापको मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने र समुचित टिप्पणी, सिफारिस र निर्देशन सहितको वार्षिक प्रतिवेदन बैठकमा पेश गर्ने।
- मन्त्रालय, विभाग र अन्तर्गतका निकायको राजस्व र व्यय सम्बन्धी अनुमानको जाँच गरी वार्षिक अनुमान तयार गर्ने तरिका, वार्षिक अनुमानमा निहित नीतिको सट्टा अपनाउन सकिने वैकल्पिक नीति र वार्षिक अनुमानमा रहेको रकममा के कति कृपायत गर्न सकिन्छ भन्ने सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने र आफ्नो राय सहितको वार्षिक प्रतिवेदन बैठकमा पेश गर्ने।
- मन्त्रिपरिषदका सदस्यले बैठकमा उद्योग, पर्यटन तथा वातावरणसँग सम्बन्धित रहेर समय—समयमा दिएका आश्वासनलाई पूरा गर्न प्रदेश सरकारद्वारा के—कस्ता कदम उठाइएका छन् सो सम्बन्धमा अध्ययन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने र बैठकमा प्रतिवेदन पेश गर्ने।
- उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिसँग सम्बन्धित सरकारी निकायको सार्वजनिक सम्पत्तिको हिनामिना भएनभएको अध्ययन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन दिने र बैठकमा प्रतिवेदन पेश गर्ने।
- प्रदेश सरकारद्वारा प्रचलित ऐन, नियम अनुरूप काम भए गरेको छ वा छैन भन्ने विषयमा मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने।
- प्रदेश सरकारद्वारा समय—समयमा गठन हुने छानविन आयोग, समिति र जाँचबुझ आयोग, समितिद्वारा प्रस्तुत प्रतिवेदन कार्यान्वयनको अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक राय, सल्लाह र निर्देशन दिने।
- मन्त्रालय, विभाग र अन्य निकायबाट सम्पादन भएका कामको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी सो . सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने।
- बैठकले सुम्पेको अन्य काम गर्ने।
- समितिको सिफारिसमा सभामुखबाट अनुमोदित बजेट र कार्यक्रमको अधीनमा रही आफ्नो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- छलफलमा थप विषयवस्तुको जानकारी आवश्यक परेमा विज्ञ तथा विशेषज्ञहरूलाई आमन्त्रण गर्ने।

- उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने मन्त्रालय र निकायसँग सम्बन्धित प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी र सभाले दफावार छलफलका लागि पठाएका विधेयक उपर दफावार छलफल गरी सो सम्बन्धी प्रतिवेदन सभामा पेश गर्ने।
- समितिले बैठकमा प्रस्तुत गर्नु पर्ने वार्षिक प्रतिवेदन वार्षिक अनुमान पेश हुनु अगावै र अरू प्रतिवेदन जुन सुकै समयमा प्रस्तुत गर्न सक्नेछ।

१.४ उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको सचिवालय

प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १६२ मा समितिको सचिवालय सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ। प्रदेश सभा सचिवालय अन्तर्गत समिति सचिवालय रहनेछ। प्रदेश सभाका सचिव प्रत्येक समितिको पदेन सचिव हुनेछ। सचिवले आफू मातहतका अधिकृतलाई सभाको कुनै समितिको सचिव भई काम गर्न तोक्न सक्नेछ। सचिवले समितिको कार्य सम्पादनमा सहयोग पुऱ्याउन सम्बन्धित मन्त्रालय, विभाग वा निकायसँग आवश्यक जानकारी माग्न सक्नेछ। हाल यस समितिको सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण निम्न बमोजिम रहेका छन्।

क्र.स.	नाम थर	पद	सम्पर्क नम्बर
१	श्री राजु श्रेष्ठ	समिति सचिव	९८४५५३८३४५
२	श्री रिपेश दाहाल	कम्प्युटर अपरेटर	९८५५०६७७८२
३	श्री सपना माया रुम्बा	कम्प्युटर अपरेटर	९७६२८५८०८५
४	श्री आकाश भट्टराइ	कम्प्युटर अपरेटर	९८४५५९८५४०
५	श्री सुशिला भट्टराइ	सहयोगी कर्मचारी	९८४५२३६७७४
६	श्री मीना ओझा	सहयोगी कर्मचारी	९८९२२०५३७७

परिच्छेद-२

२.१. समितिको बैठकको मिति,संख्या र निर्णयहरू

क्र.स.	मिति	बैठक संख्या	निर्णयहरू
१	२०८०/०५/१९	०१	<p>१. समितिको सभापतिको चयन नभए सम्मको लागि समितिको बैठक बस्दा जेष्ठ सदस्यले बैठकको अध्यक्षता गर्ने सर्वसम्मत निर्णय गरियो।</p> <p>२. समितिको आन्तरिक कार्यविधि, २०८० को मस्यौदासबै माननीय सदस्यहरूलाई छापा प्रति र इलेक्ट्रोनिक प्रति उपलब्ध गराई राय परामर्श माग गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>३. सबै माननीय सदस्यहरूको राय सल्लाह परामर्श लिन/दिन, समितिको कामकारबाहीलाई अझ चुस्त बनाउन माननीय सदस्यहरूलाई सामाजिक सञ्जालमा आबद्ध गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>४. समितिको छलफलको विषय र सन्दर्भ सामाग्रीहरू बैठक बस्नु भन्दा अगावै समितिका माननीय सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउने निर्णय गरियो।</p> <p>५. कार्यक्षेत्र भित्रका मन्त्रालयहरूसँग गत आ.व. २०७९/८० मा भएका प्रगति विवरण माग गर्ने।</p> <p>६. प्रदेश सरकारले लगानी गरेका सम्बन्धित विषयगत मन्त्रालयहरूका प्रदेश गौरवका आयोजनाहरूको भौतिक प्रगति माग गर्ने।</p>
२	२०८०/०६/१५	२	<p>१. <u>उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको कार्यविधि, २०८० को दफावार छलफल सम्बन्धमा:</u> यस उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको आजको बैठकमा समितिको सचिवालयबाट प्रस्तावित मस्यौदा कार्यविधीमाथीदफावार छलफल हुँदा समितिका सदस्यहरूबाट प्राप्त संसोधनका विषयहरू समावेश गरी अन्तिम मस्यौदा तयार गरी आगामी समितिको बैठकमा पेश गर्न निम्नानुसारको कार्यदल गठन गर्ने निर्णय गरियो।</p>

			<p>निम्न</p> <p>क) मा. ॐ कुमारी श्रेष्ठ ख) मा. कुमारी तामाङ ग) मा. केशव प्रसाद पोखरेल घ) मा. गीता काफ्ले ङ) मा. रुकु चौलागाई च) मा. श्याम बहादुर खड्का</p> <p>२. <u>कार्यक्षेत्र भित्रका मन्त्रालयहरूको आ.ब. २०७९/०८० को प्रगति विवरणको समिक्षा सम्बन्धमा:-</u> यस समितिको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय, संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालय र उद्योग, वाणिज्य, भूमि तथा प्रशासन मन्त्रालय मध्ये संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयको वार्षिक समिक्षा प्रतिवेदन माथी आगामी बैठकमा छलफल गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>३. <u>शोक प्रस्ताव सम्बन्धमा:</u> यस समितिका सदस्य माननीय यमुनादेवी श्रेष्ठको पति श्री भुपेन्द्रलाल श्रेष्ठज्यूको असामयिकनिधन भएकोले उहाँ प्रति निम्नानुसारको शोक प्रस्ताव पारित गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p style="text-align: center;">शोक प्रस्ताव</p> <p>"प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन, २०७९मा नेपाली काङ्ग्रेस दलबाट बागमती प्रदेश सभा सदस्यमा निर्वाचित भई यस समितिका सदस्य माननीय यमुनादेवी श्रेष्ठको पति श्री भुपेन्द्रलाल श्रेष्ठको असामयिक निधन भएकोमा यस समिति गहिरो दुःख व्यक्त गर्दछ। साथै यस दुःखको घडीमा माननीय यमुनादेवी श्रेष्ठको पति श्री भुपेन्द्रलाल श्रेष्ठ प्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै शोकाकुल परिवारजनमा गहिरो समवेदना प्रकट गर्दछ।"</p> <p>४. <u>आ.ब. २०८०/०८१ को बजेट तथा कार्यक्रम माग गर्ने सम्बन्धमा :-</u> यस समितिको कार्यक्षेत्र भित्रका मन्त्रालयहरूसँग आ.ब. २०८०/०८१ को बजेट तथा कार्यक्रमहरूको विवरण माग गर्ने निर्णय गरियो।</p>
--	--	--	---

			<p>५. <u>बैठकको निर्णयको समिक्षा सम्बन्धमा</u> :- यस समितिको अधिल्लो बैठकको निर्णय चालु बैठकमा समिक्षा गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>६. <u>समितिको आगामी बैठक सम्बन्धमा</u> :- यस समितिको अर्को बैठक आजकै दिन १३:०० बस्ने निर्णय गरियो।</p>
३	२०८०/०५/१५	३	<p>१. <u>समितिको आन्तरिक कार्यविधि सम्बन्धी कार्य सम्बन्धमा</u> :- यस उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिले गठन गरेको कार्यविधि निर्माण कार्यदलले पेश गरेको उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको आन्तरिक कार्यविधि, २०८० संशोधन सहित सर्वसम्मत पास गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>२. <u>स्थलगत अनुगमनको लागि उपसमिति गठन गर्ने सम्बन्धमा</u> :- यस समितिको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने मन्त्रालय र अन्तरगतका कार्यालयहरूको स्थलगत अनुगमन गर्न तपसिल बमोजिमको स्थलगत अनुगमन गर्ने उपसमिति गठन गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>क) <u>सिन्धुपाल्चोक, धादिङ्ग, नुवाकोट र रसुवा</u> १. मा. कुमारी तामाङ्ग -संयोजक २. मा. मोनिका श्रेष्ठ ३. मा. ठुला थामी ४. मा. दिपेन्द्र श्रेष्ठ ५. मा. गीता काफ्ले</p> <p>ख) <u>काभ्रेपलान्चोक, दोलखा र रामेछाप</u> १. मा. रुकु चौलागाई -संयोजक २. मा. प्रेम भक्त महर्जन ३. मा. तारा नारायण श्रेष्ठ ४. मा. शैलेन्द्रमान बज्राचार्य</p> <p>ग) <u>काठमाडौं, ललितपुर र भक्तपुर</u> १. मा. श्याम बहादुर खड्का -संयोजक २. मा. केशव प्रसाद पोखरेल ३. मा. याङ्गिला शेर्पा ४. मा. विमल ठकुरी ५. मा. शान्ता ढकाल ६. मा. ॐ कुमारी श्रेष्ठ</p> <p>घ) <u>मकवानपुर, चितवन र सिन्धुली</u></p>

			<p>१. मा. भारती कुमारी पाठक -संयोजक २. मा. भुवन केशरी श्रेष्ठ ३. मा. बालकुमारी विश्वकर्मा ४. मा. गिर बहादुर तामाङ्ग ५. मा. यमुना देवी श्रेष्ठ</p> <p>३. <u>समितिको नाम संशोधन गर्ने सम्बन्धमा</u> :- माननीय सभामुख समक्ष साबिकमा रहेको समितिको नाम उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति रहेकोमा उक्त नाम उद्योग, पर्यटन, बन तथा वातावरण समिति राख्न सुझावका लागि पेश गर्ने निर्णय गरियो।</p>
४	२०८०/०६/२१	४	<p>१. <u>प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफल:-</u> यस समितिमा दफावार छलफलका लागि प्राप्त भएको प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफलका क्रममा विधेयकमा देहायको संशोधनको निर्णय गरियो:-,</p> <p>क) प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक (यस पछि विधेयक भनिएको) को प्रस्तावना हटाई देहायको प्रस्तावना राख्ने:-,</p> <p>“प्रस्तावना:बागमती प्रदेशभिन्न बहुसंख्यक जनताले बोल्ने तामाङ भाषा र नेपालभाषाको संरक्षण, संवर्धन तथा विकास गरी सरकारी कामकाजलाई सरल र सहज बनाउन सरकारी वा सार्वजनिक निकायबाट प्रवाह हुने सेवामा जनताको सहज पहुँच र प्रत्याभूतिलाई अभिवृद्धि गरी बहुजातीय, बहुभाषिक, विविधतामा एकता र सामाजिक न्याय कायम गर्न वाञ्छनीय भएकोले, बागमती प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ।”</p> <p>ख) विधेयकको दफा १ को उपदफा (३) को सट्टा देहायको उपदफा (३) राख्ने:-,</p> <p>“(३) यो ऐन प्रदेश सरकारले राजपत्रमा प्रकाशित गरेको मितिले १८० औँ दिनबाट लागू हुनेछ।”</p> <p>ग) विधेयकको दफा २ को खण्ड (क) हटाई खण्ड क्रम मिलाउने।</p>

			<p>घ) विधेयकको दफा २ को खण्ड क्रम मिलाउदाँ हुन आउने खण्ड (घ) मा रहेको “मौखिक रूपमा प्रयोग हुने भाषालाई” भन्ने वाक्यांशको सट्टा “मौखिक रूपमा प्रयोग हुने तामाङ भाषा र नेपालभाषालाई” भन्ने वाक्यांश राख्ने।</p> <p>ङ) विधेयकको दफा २ को खण्ड क्रम मिलाउँदा कायम हुन आउने खण्ड (च) हटाउने।</p> <p>च) विधेयकको दफा ३ को उपदफा (२) मा रहेको “तामाङ भाषा र नेपालभाषा समेतलाई” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “तामाङ भाषाको लागि प्रयोग हुने लिपी र नेपालभाषाको लागि प्रयोग हुने लिपी समेतलाई” भन्ने शब्दहरू राख्ने।</p> <p>छ) विधेयकको दफा ४ को उपदफा (१) मा रहेको “अन्य भाषामा” भन्ने शब्द झिकी “तामाङ भाषामा र नेपालभाषामा” भन्ने शब्द राख्ने र यस पछि आउने “अन्य भाषामा” भन्ने शब्दहरूमा सोही अनुरूप गर्ने।</p> <p>ज) विधेयकको दफा ४ को उपदफा (१) मा रहेको “गर्न सकिनेछ” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “गरिनेछ” भन्ने शब्द राख्ने।</p> <p>झ) विधेयकको दफा ५ को उपदफा (२) मा रहेको “शीर्षक” भन्ने शब्द झिक्ने।</p> <p>ञ) विधेयकको दफा ५ को उपदफा (२) मा रहेको “तामाङ भाषा र नेपालभाषा” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “तामाङ भाषाको मन्जुश्री संवत् र नेपालभाषाको नेपाल संवत्” भन्ने शब्द राख्ने।</p>
५	२०८०/०६/२२	५	<p>१. <u>प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफलः-</u>यस समितिमा दफावार छलफलका लागि प्राप्त भएको प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफलका क्रममा विधेयकमा देहायको संशोधनको निर्णय गरियोः-</p> <p>१. विधेयकको दफा ६ को उपदफा (१) हटाई देहायको उपदफा (१) राख्नेः-</p> <p>“(१) सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा बागमती प्रदेश भित्रका मातृभाषा प्रयोग हुने सरकारी र</p>

		<p>सार्वजनिक कार्यालयहरूमा अन्य भाषाहरू प्रयोग गरेको आधारमा विभेद, बहिष्करण र अपमानजन्य व्यवहार गर्नु दण्डनीय हुनेछ।”</p> <p>२. विधेयकको दफा ९ को सट्टा देहायको दफा ९ राख्ने:-,</p> <p>“९. शिक्षा, सञ्चार, कला र साहित्य मार्फत सरकारी कामकाजको भाषाको विकास गर्ने:(१) तामाङ भाषा र नेपालभाषा लगायतका प्रदेश भित्र बोलिने सबै भाषालाई प्रदेश विश्वविद्यालय, उच्च शिक्षा एवम् शिक्षण संस्थानहरूमा स्नातकोत्तर तह र विद्यावारिधि तहसम्म अध्ययन अध्यापनको व्यवस्था गर्न सकिनेछ।</p> <p>(२) उपदफा (१) बमोजिमको तहरूमा प्रकाशन हुने, अध्ययन अध्यापन हुने पुस्तक, अनुसन्धान तथा शोध पत्रहरूलाई अन्य भाषामा आवश्यकता अनुसार अनुवादका लागि प्रोत्साहन गर्न सकिनेछ।</p> <p>(३) तामाङ भाषा र नेपालभाषामा प्रकाशन हुने पत्रपत्रिका तथा साहित्य प्रकाशनलाई प्रोत्साहन स्वरूप सम्बन्धित निकायले कार्ययोजना तयार गरी आवश्यक सुविधा, सहूलियत तथा अनुदान उपलब्ध गराउन सकिनेछ।</p> <p>(४) राष्ट्र भाषाहरूको संरक्षण र विकासका लागि प्रदेश सरकारले स्थानीय तहसँग समन्वय गरी आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।”</p> <p>३. विधेयकको दफा १० मा प्रस्तावित व्यवस्थालाई उपदफा (१) मा कायम गरी देहायको उपदफा (२) थप गर्ने:-,</p> <p>“(२) भाषा आयोग लगायतका सरकारी निकायहरूबाट आवश्यक विज्ञ र सहयोग प्राप्त गर्न सकिनेछ।”</p> <p>४. विधेयकको दफा १२ को उपदफा (१) को सट्टा देहायको उपदफा (१) राख्ने:-,</p> <p>“(१) यस ऐन अनुसार कामकाजको भाषा प्रयोग गर्ने प्रदेश सरकारी निकाय र सार्वजनिक संघसंस्थाले</p>
--	--	--

		<p>सरकारी भाषा प्रयोग सम्बन्धी प्रगति प्रतिवेदन प्रदेश सरकारलाई बुझाउनु पर्नेछ।”</p> <p>५. विधेयकको दफा १३ को उपदफा (२) को खण्ड (घ) को सट्टा देहायको खण्ड (घ) राख्ने:-,“(घ) प्रदेश भित्रको लोपोन्मुख तथा अल्पसंख्यक भाषाहरू तथा लिपीहरूको पहिचान, सूचिकरण, संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्न सहयोग गर्ने।”</p> <p>६. विधेयकको दफा १३ को उपदफा (२) को खण्ड (झ) पछि देहायको खण्ड (ज) थप्ने:-, “(ज) राष्ट्रभाषा संरक्षण सम्बर्द्धन तथा विकासका लागि योगदान पुऱ्याउने व्यक्ति तथा संस्थालाई पुरस्कार तथा सम्मानका लागि सिफारिस गर्ने,”</p> <p>७. विधेयकको दफा १३ को उपदफा (३) को सट्टा देहायको उपदफा (३) राख्ने:-, “(३) सरकारका कुनै पनि निकायले सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोग सम्बन्धमा मातृभाषी संघसंस्थाहरूसँग समन्वय गरी भाषा सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति प्राप्त गर्न सक्नेछ।</p> <p>८. विधेयकको दफा १४ पछि देहायको दफा १५ थप गरी दफाक्रम मिलाउने:-, “१५. <u>राष्ट्रभाषा विकास प्रतिष्ठान गठन गर्न सकिने:</u> प्रदेशभित्र बोलिने राष्ट्रभाषाहरूको विकासको लागि प्रदेश सरकारले राष्ट्रभाषा विकास प्रतिष्ठान गठन गरिनेछ।”</p> <p>९. विधेयकको दफाक्रम मिलाउँदा कायम हुन आउने दफा १७ को सट्टा देहायको दफा १७ राख्ने:-, “१७. <u>भाषाको पुनरावलोकन:</u> सरकारी कार्यालयहरूमा तामाड भाषा र नेपालभाषाको प्रयोग तथा सेवा प्रवाहको प्रभावकारीता सम्बन्धी ऐन अनुरूपको कार्य भए नभएको अध्ययन गर्न अनुगमन समिति गठन गरी समितिको प्रतिवेदनको आधारमा प्रत्येक पाँच वर्षमा यसको प्रयोग सम्बन्धमा पुनरावलोकन गर्न सकिनेछ।”</p>
--	--	--

६	२०८०/०६/२२	६	<p>१. <u>प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफलमा भएका निर्णयको प्रतिवेदन:-</u> यस समितिमा दफावार छलफलका लागि प्राप्त भएको प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफलका भई विधेयकमा भएका संशोधनहरूको निर्णय सहितको प्रतिवेदन सर्वसम्मतीले पारित गर्ने निर्णय गरियो,</p> <p>२. <u>समितिले बनाएको निर्णय सहितको प्रतिवेदन सभामा पेश गर्ने:-</u> यस समितिमा दफावार छलफलका लागि प्राप्त भएको प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक माथि दफावार छलफलका भई विधेयकमा भएका संशोधनहरूको निर्णय सहितको प्रतिवेदन माननीय सभामुखज्यू मार्फत प्रदेश सभाको मिति २०८० असोज २२ गते दिनको ४:०० बजे बस्ने बैठकमा समितिका ज्येष्ठ सदस्य माननीय याङ्गिला शेर्पाले पेश गर्ने निर्णय गरियो।</p>
७	२०८०/०६/२२	७	<p>१. <u>स्थलगत अनुगमनको लागि गठित उपसमितिको कार्ययोजना:-</u> यस समितिको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने मन्त्रालय र अन्तरगतका कार्यालयहरूको स्थलगत अनुगमन गर्न गठित स्थलगत अनुगमन गर्ने उपसमितिले आफ्नो कार्य योजना तयार गरी समितिमा पेश गर्न निर्देशन दिने निर्णय गरियो।</p>
८	२०८०/०९/०४	८	<p>१. <u>उपसमिति गठन गर्ने सम्बन्धमा:-</u> यस समितिको मिति २०८० असोज १५ गते सम्पन्न तेश्रो बैठकको निर्णयबाट गठन गरिएको उपसमितिलाई निरन्तरता दिई कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने मन्त्रालय र अन्तर्गतका कार्यालयहरूको स्थलगत अनुगमन गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>२. <u>अनुगमन कार्यक्रम तय गर्ने सम्बन्धमा:-</u> स्थलगत अनुगमन उपसमितिको कार्यक्रम समिति सचिवले उपसमितिहरूको संयोजकहरूसँग समन्वय गरी अनुगमनको मिति, समय र स्थान तय गर्ने र उपसमितिको अनुगमनको लागि सचिवालयबाट बजेटको व्यवस्था गर्न निर्णय गरियो।</p>

		<p>३.विविध:-</p> <p>क) <u>समितिको बैठकमा मन्त्रालयका सचिवलाई आमन्त्रण गर्ने सम्बन्धमा:-</u> समितिको बैठकमा कार्यक्षेत्रका मन्त्रालयहरूको माननीय मन्त्रीज्यूहरूलाई आमन्त्रण गर्दा सम्बन्धित सचिवहरूलाई समेत आमन्त्रण गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>ख) <u>ऐन, नियमावली, मापदण्ड, कार्यविधि आदी माग गर्ने सम्बन्धमा:-</u> कार्यक्षेत्रका मन्त्रालयहरूले हालसम्म तयार पारी प्रकाशन तथा कार्यान्वयनमा ल्याएका ऐन, नियम, विनियम, कार्यविधि, मापदण्ड, निर्देशिका आदी कानुनी दस्तावेजहरू मन्त्रालयसँग माग गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>ग) <u>प्रदेश सभा सदस्यलाई जानकारी गराउने सम्बन्धमा:-</u> कार्यक्षेत्रका मन्त्रालयहरूले योजना, आयोजना, परियोजना जस्ता कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित क्षेत्रको प्रदेश सभा सदस्यहरूलाई अनिवार्य जानकारी गराउन निर्देशन दिने निर्णय गरियो।</p> <p>घ) <u>बसन्तपुर दरवार क्षेत्रको अनुगमन सम्बन्धमा:-</u> यस समितिका माननीय सदस्यज्यूहरूबाट बसन्तपुर दरवार क्षेत्रमा भएको अनुगमनको जानकारी माननीय शैलेन्द्रमान बज्राचार्यले गराउनु भयो। यस अनुगमनका सम्बन्धमा सामान्य छलफल गरियो। साथै अर्को बैठक मिति २०८० साल पौष ५ गते बिहीवार बिहान ८:३० बजे बस्ने गरी आजको बैठक समाप्त गरियो।</p>
९	२०८०/०९/०५ ९	<p>१.बन तथा वातावरण मन्त्रालयको कार्यक्रम माथि छलफल गर्ने सम्बन्धमा:-यस समितिको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने बन तथा वातावरण मन्त्रालयले आ.ब. २०८०/८१ को कार्यक्रम माथि छलफल प्रारम्भ गरियो।</p> <p>२.अनुगमन कार्यक्रम तय गर्ने सम्बन्धमा:-निम्न स्थानहरूको स्थलगत अनुगमन गर्ने र बैठक अन्त्य गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>क) त्रिभुवन पार्क, थानकोट</p> <p>ख) कालु पाण्डे पार्क, काठमाडौं</p> <p>ग) नागढुंगा सुरुङ्ग मार्ग, धादिङ्ग</p> <p>घ) रातो मच्छिन्द्र नाथको मन्दीर (बुङ्गमती क्षेत्र)</p>

			ड) काभ्रेपलान्चोक जिल्लाको पनौती क्षेत्र
१०	२०८०/१०/११	१०	<p>१. <u>बागमती प्रदेश भ्रमण वर्ष २०२४ को तयारी र कार्यान्वयन सम्बन्धमा:-</u> यस समितिको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयले बागमती प्रदेश भ्रमण वर्ष २०२४ को तयारी र कार्यान्वयनको सन्दर्भमा मन्त्रालयको प्रस्तुति माथि माननीय सदस्यहरूबाट आफ्नो धारणा राख्नुभयो।</p> <p>२. <u>मिति २०८०/०९/१८ गते त्रिभुवन पार्क लगायतका स्थानहरूमा भएको अनुगमनको प्रतिवेदन सम्बन्धमा:-</u></p> <p>क) नेपाल सरकार (मन्त्रपरिषद्)को मिति २०७५/१२/०४ र उच्च अदालतको मिति २०७८/०८/२९ को फैसला अनुसार बागमती प्रदेश सरकारको व्यवस्थापन जिम्मामा आएको शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान थानकोटको १६६ रोपनी जग्गा, पार्क, उद्यानपूर्णरूपमा प्रदेश सरकारमै हस्तान्तरण गराउन तत्काल प्रकृया अगाडी बढाउन संस्कृति पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।</p> <p>ख) उक्त ठाउँमा रहेको बहुमुल्य र अति महत्वपूर्ण रुख विरुवाजथाभावी काटी अवैध संरचना बनाउदै गरेको र सार्वजनिक जग्गाहरू अतिक्रमण भइरहेको तथा अवैध रूपमा राखिएका संस्था तथा कार्यालयहरू तत्काल हटाउने कार्य गर्न संस्कृति पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।</p> <p>ग) प्रदेश सरकारले प्रतिष्ठान, स्थानीय तह र सरोकारवालाहरू समेतलाई आवश्यक समन्वय र निर्देशन गरी स्पष्ट परिचालनको योजना बनाइ लागू गर्न निर्देशन दिने।</p> <p>घ) त्रिभुवन पार्क, थानकोट जुन प्रयोजनको लागि जनताको सम्पत्ति अधिग्रहण गरेको हो सोही प्रयोजनको लागि नै प्रयोग हुने गरी योजना बनाइ लागू गर्न संस्कृति पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।</p> <p>ड) समितिको निर्देशनलाई कार्यान्वयन गरी १ महिना भित्र जानकारी गराउन संस्कृति पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।</p>

११	२०८०/१०/१२	११	<p>१. <u>आदीवासी नेवा: जाति अन्तरगतका जुगि जात समुदायको आवासीय समस्या सम्बन्धमा:-</u></p> <p>क) आदीवासीजुगि जातको समुदायको आवासको व्यवस्था गर्न उद्योग, वाणिज्य, भूमि तथा प्रशासन मन्त्रालयलाई ध्यानाकर्षण गराउने।</p> <p>ख) प्रदेश भित्रका जिल्लाहरूमा रहेको सिमान्तकृत, अल्पसंख्यक, लोपोन्मुख लगायतका अन्य जातीहरूको अध्ययन जिल्लागतरूपमा गठित उपसमितिले गर्ने।</p> <p>२. <u>विविध</u></p> <p>क) उद्योग, वाणिज्य, भूमि तथा प्रशासन मन्त्रालयले मन्त्रालय र अन्तरगतकाकार्यालयहरूबाट भए गरेका कार्यहरूकोपछिलो छ महिनाको प्रगति प्रतिवेदन ७ दिन भित्र यस समितिमा लिखित तथा इलेक्ट्रोनिक (PPT) प्रति पेश गर्ने।</p> <p>ख) उद्योग, वाणिज्य, भूमि तथा प्रशासन मन्त्रालयले एक निर्वाचन क्षेत्र एक उद्यमशिलता विकास कार्यक्रम संचालन गर्न निर्देशन गर्ने।</p>
१२	२०८०/११/१६	१२	<p>१. <u>मिति २०८०/१०/११ गते त्रिभुवन पार्क लगायतका स्थानहरूमा भएको अनुगमनको सन्दर्भमा संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई दिइएको निर्देशन कार्यान्वयनको अवस्थाको मन्त्रालयबाट जानकारी लिनेसम्बन्धमा:-</u></p> <p>क) त्रिभुवन पार्क, थानकोट भित्रको बहुमुल्य बोट विरुवा, जग्गा, स्थिर सम्पत्ति संरक्षण गर्न, अवैध रूपमा निर्माण भएको घरटहरा तत्काल हटाउन, शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान र विभिन्न फर्म/कम्पनी विच भएको लिज र कथित सम्झौताहरूको कार्यान्वयन रोक्न तथा अतिक्रमण भएको जग्गाको संरक्षण गर्ने।</p> <p>ख) बुँदा (क) को कार्यान्वयनको लागि शहीद स्मारक</p>

			<p>प्रकृति प्रतिष्ठानले कार्यान्वयन गर्ने गरीसंस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई सात दिन भित्र पत्राचार गर्न निर्देशन दिने र शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठानले निर्णय कार्यान्वयन गरेको प्रतिवेदन पन्ध्र दिन भित्र यस समितिलाई उपलब्ध गराउने।</p> <p>ग) शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान मातहतको त्रिभुवन पार्क प्रदेश सरकार मातहत पूर्ण अधिकार सहित ल्याउन संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।</p> <p>घ) प्रदेश सरकार अन्तरगत रहेको पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि निर्माण गरिएकाहिलस्टेशनपर्यटकीयगन्तव्यहरूकोसंचालन अवस्था बारे संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयबाट जानकारी लिने।</p> <p>ङ) पर्यटन उद्योगको विकासको लागि होटलएशोसिएशन नेपाल, नेपाल एशोसिएशन अफ टुर एण्ड ट्राभलएजेन्ट्स, ट्रेकिङ्गएशोसिएशन अफ नेपाल, पर्यटन सहकारी संस्था र विज्ञ क्षेत्र लगायत सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया गर्न काठमाडौंमा कार्यशाला गोष्ठी संचालन गर्ने र यस कार्यको सम्पूर्ण व्यवस्थापन गर्न संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।</p> <p>च) प्रदेश सचिव श्री विनोद भट्टराई संयोजक रहेको तीन सदस्य छानविन समितिले शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान, थानकोटको सरकारी जग्गा हिनामिना सम्बन्धी तयार पारेको प्रतिवेदन श्री मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, बागमती प्रदेशबाट माग गर्नसंस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।</p>
--	--	--	--

१३	२०८१/०१/२७	१३	<p>१. प्रदेश हस्तकलाग्रामको स्थापना तथा सञ्चालनको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०८० को सम्बन्धमा दफावार छलफलबाट विधेयकमा देहाय बमोजिम गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>क. विधेयकको प्रस्तावनामा रहेको “लघु तथा घरेलु” शब्द पछि “लगायतका समग्र” भन्ने शब्दहरू थप गर्ने।</p> <p>ख. विधेयकको दफा २ को खण्ड ९ज० मा “हस्तकलाग्राम भन्नाले प्रचलित प्रादेशिक कानून बमोजिम” शब्दहरू पछि <u>मौलिकतामा आधारित</u> भन्ने शब्दहरू थप गर्ने।</p>
१४	२०८१/०१/२८	१४	<p>१. प्रदेश हस्तकलाग्रामको स्थापना तथा सञ्चालनको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयको २०८० को सम्बन्धमा दफावार छलफलबाट विधेयकमा देहाय बमोजिम गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>क. विधेयकको दफा ६ को खण्ड (ख) मा “सदस्य” पछि “सचिव” शब्द थप गर्ने र क्रम मिलाउने।</p> <p>ख. विधेयकको दफा ६ को साविकको खण्ड (झ) को सट्टा देहायको खण्ड (झ) राखे। “हस्तकलासँग सम्बन्धित विज्ञहरू मध्येबाट कम्तिमा दुई जना महिला सहित तीन जना-सदस्य”</p> <p>ग. विधेयकको दफा ६ को साविकको खण्ड (ट) मा रहेको “-सदस्य सचिव” शब्दबाट “सचिव” शब्द हटाउने।</p> <p>घ. विधेयकको दफा ८ को “विशेष अवस्थामा” शब्द पछिको “कार्यकारिणी समितिले सिफारिस गरेमा” भन्ने शब्दहरू हटाउने।</p> <p>ड. विधेयकको साविकको दफा ९ र दफा १० हटाउने र दफाहरूको क्रम मिलाउने।</p>

१५	२०८१/०२/०७	१५	<p>१. प्रदेश सभाको बैठकबाट मनोनीत माननीय सदस्यहरू माननीय आनन्द कुमार श्रेष्ठ, माननीय धनेश्वरी प्रजापति, माननीय मसिना खड्का, माननीय माया देवी शर्मा र माननीय लक्ष्मी घिमिरे लाई स्वागत गरियो।</p> <p>२. माननीय सभामुखबाट निर्धारित निर्वाचन कार्यक्रम अनुसार यस समितिको सभापति पदका एकल उम्मेदवार माननीय आनन्द कुमार श्रेष्ठलाई समितिको सभापतिमा सर्वसम्मत चयन गर्ने निर्णय गरियो।</p>
----	------------	----	---

परिच्छेद -३

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको विभिन्न कार्यक्रमका प्रतिवेदनहरू

३.१. प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक सम्बन्धी प्रतिवेदन, २०८०

माननीय सभामुख महोदय,

बागमती प्रदेश सभाको मिति २०८० साल असोज १७ गते बसेको बैठकको निर्णय तथा प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १०८ को उपनियम (१) को खण्ड (ख) बमोजिमको प्रस्ताव सर्वसम्मत स्वीकृत भईदफावार छलफलका लागि “प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०८०” यस समितिमा प्राप्त भयो।

समितिमा दफावार छलफलका लागि प्राप्त भएको यस विधेयक उपर दफावार छलफलका लागि समितिको तीन वटा बैठकहरू बसेको थियो। समितिको मिति २०८० साल असोज २२ गते बसेको बैठकमा विधेयक प्रस्तुतकर्ता माननीय संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्री, समितिका माननीय सदस्यहरू एवम् संशोधनकर्ता माननीय सहस्यहरू समेतको उपस्थितिमा विधेयकमाथि केही परिमार्जनका निर्णय सहित विधेयकमाथिको दफावार छलफल समाप्त भयो। बैठकमा उपस्थित माननीय सदस्यहरूको राय तथा सुझाव सहित यस प्रतिवेदनलाई सभामा पेश गर्ने सर्वसम्मत निर्णय भएको थियो।

माननीय सभामुख महोदय,

“प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०८०” उपर यस समितिमा भएको दफावार छलफलमा सहभागी माननीय मन्त्री, समितिका माननीय सदस्यहरू, संशोधनकर्ता माननीय सदस्यहरू, प्रदेश सभाका सचिव, संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयका सचिव, सचिवालयका कर्मचारी तथा सम्बद्ध सबै कर्मचारीहरूलाई उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको तर्फबाट धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु।

माननीय सभामुखज्यू,

सभामुखज्यूको अनुमतिले अब म प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम ११९ बमोजिम प्रस्तावित “प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको

विधेयक, २०८०” का सम्बन्धमा समितिले छलफल गरी तयार पारेको प्रतिवेदन सहितको विधेयक सम्मानित सभामा पेश गर्दछु।
धन्यवाद।

मिति: २०८० असोज २२ गते।

(याङ्गिला शेर्पा)
समिति ज्येष्ठ
सदस्य

३.२. प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक सम्बन्धी प्रतिवेदन, २०८०

- क) प्रदेश सरकारी कामकाजको भाषा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक (यस पछि विधेयक भनिएको) को प्रस्तावनाको हटाई देहायको प्रस्तावना राख्ने“प्रस्तावना:बागमती प्रदेश भित्र बहुसंख्यक जनताले बोल्ने तामाङभाषा रनेपालभाषाको संरक्षण, संवर्धन तथा विकास गरी सरकारी कामकाजलाई सरल र सहज बनाउन सरकारी वा सार्वजनिक निकायबाट प्रवाह हुने सेवामा जनताको सहज पहुँच र प्रत्याभूतिलाई अभिवृद्धि गरी बहुजातीय, बहुभाषिक, विविधतामा एकता र सामाजिक न्याय कायम गर्न वाञ्छनीय भएकोले,
बागमती प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ।”
- ख) विधेयककोदफा १ को उपदफा (३) को सट्टा देहायको उपदफा (३)राख्ने“(३) यो ऐन प्रमाणीकरण भएको मितिले १८० औँ दिनबाट लागू हुनेछ।”
- ग) विधेयकको दफा २ को खण्ड (क) हटाई खण्ड क्रम मिलाउने।
- घ) विधेयकको दफा २ को खण्डक्रम मिलाउदाँ हुन आउने खण्ड (घ) मा रहेको “मौखिक रूपमा प्रयोग हुने भाषालाई”भन्नेवाक्याशंको सट्टा “मौखिक रूपमा प्रयोग हुने तामाङ भाषा र नेपाल भाषालाई”भन्ने वाक्याशंराख्ने।
- ङ) विधेयकको दफा २ को खण्ड क्रम मिलाउँदा कायम हुन आउने खण्ड (च)हटाउने।
- च) विधेयकको दफा ३ को उपदफा (२)मा रहेको “तामाङ भाषा र नेपालभाषा समेतलाई”भन्ने शब्दहरूको सट्टा “तामाङ भाषाको लागि प्रयोग हुनेलिपीर नेपालभाषाको लागि प्रयोग हुने लिपी समेतलाई”भन्ने शब्दहरू राख्ने।

- छ) विधेयकको दफा ४ को उपदफा (१) मा रहेको “अन्य भाषामा” भन्ने शब्द झिकी “तामाङ भाषामा र नेपालभाषामा” भन्ने शब्द राख्ने र यस पछि आउने “अन्य भाषामा”भन्ने शब्दहरूमा सोही अनुरूप गर्ने।
- ज) विधेयकको दफा ४ को उपदफा (१) मा रहेको “गर्न सकिनेछ” भन्ने शब्दको सट्टा “गरिनेछ” भन्ने शब्द राख्ने।
- झ) विधेयकको दफा ५ को उपदफा (२) मा रहेको “शीर्षक”भन्ने शब्द झिक्ने।
- ञ) विधेयकको दफा ५ को उपदफा (२) मा रहेको “तामाङ भाषा र नेपालभाषा”भन्नेवाक्याशंको सट्टा “तामाङ भाषाको मन्जुश्री संवत् र नेपालभाषाको नेपाल संवत्”भन्नेवाक्याशंराख्ने।
- ट) विधेयकको दफा ६ को उपदफा (१)हटाई देहायको उपदफा (१) राख्ने, “ (१) सरकारी कामकाजको भाषाको रूपमा बागमती प्रदेश भित्रका मातृभाषा प्रयोग हुने सरकारी र सार्वजनिक कार्यालयहरूमा अन्य भाषाहरू प्रयोग गरेको आधारमाविभेद, बहिष्करण र अपमानजन्य व्यवहार गर्नु दण्डनीय हुनेछ।”
- ठ) विधेयकको दफा ९ को सट्टा देहायको दफा ९ राख्ने, “ ९. शिक्षा, सञ्चार, कला र साहित्य मार्फत सरकारी कामकाजको भाषाको विकास गर्ने:(१) तामाङ भाषा र नेपालभाषा लगायतका प्रदेश भित्र बोलिने सबै भाषालाई प्रदेश विश्वविद्यालय, उच्च शिक्षा एवम् शिक्षण संस्थानहरूमा स्नातकोत्तर तह र विद्यावारिधि तहसम्म अध्ययन अध्यापनको व्यवस्था गर्न सकिनेछ। (२) उपदफा (१) बमोजिमको तहरूमा प्रकाशन हुने, अध्ययन अध्यापन हुने पुस्तक, अनुसन्धान तथा शोध पत्रहरूलाई अन्य भाषामा आवश्यकता अनुसार अनुवादका लागि प्रोत्साहन गर्न सकिनेछ। (३) तामाङ भाषा र नेवारी भाषामा प्रकाशन हुने पत्रपत्रिका तथा साहित्य प्रकाशनलाई प्रोत्साहन स्वरूप सम्बन्धित निकायले कार्ययोजना तयार गरी आवश्यक सुविधा, सहूलियत तथा अनुदान उपलब्ध गराउन सकिनेछ। (४) राष्ट्र भाषाहरूको संरक्षण र विकासका लागि प्रदेश सरकारले स्थानीय तहसँग समन्वय गरी आवश्यक कार्य गर्न सक्नेछ।”
- ड) विधेयकको दफा १० मा प्रस्तावित व्यवस्थालाई उपदफा (१) मा कायम गरी देहायको उपदफा (२) थप गर्ने, “ (२) भाषा आयोग लगायतका सरकारको प्रतिष्ठानहरूबाट आवश्यक विज्ञ र सहयोग प्राप्त गर्न सकिनेछ।”
- ढ) विधेयकको दफा १२ को उपदफा (१) को सट्टा देहायको उपदफा (१)राख्ने, “ (१) यस ऐन अनुसार कामकाजको भाषा प्रयोग गर्ने प्रदेश

सरकारी निकाय र सार्वजनिक संघसंस्थाले सरकारी भाषा प्रयोग सम्बन्धी प्रगति प्रतिवेदन प्रदेश सरकारलाई बुझाउनु पर्नेछ।”

- ण) विधेयकको दफा १३ को उपदफा (२) को खण्ड (घ) को सट्टा देहायको खण्ड (घ) राख्ने, “(घ) प्रदेश भित्रको लोपोन्मुख तथा अल्पसंख्यक भाषाहरू तथा लिपीहरूको पहिचान, सूचिकरण, संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकास गर्न सहयोग गर्ने।”
- त) विधेयकको दफा १३ को उपदफा (२) को खण्ड (झ) पछि देहायको खण्ड (ञ) थप्ने, “(ञ) राष्ट्रभाषा संरक्षण सम्बर्द्धन तथा विकासका लागि योगदान पुऱ्याउने व्यक्ति तथा संस्थालाई पुरस्कार तथा सम्मानका लागि सिफारिस गर्ने,”
- थ) विधेयकको दफा १३ को उपदफा (३) को सट्टा देहायको उपदफा (३) राख्ने, “ (३) सरकारका कुनै पनि निकायले सरकारी कामकाजको भाषा प्रयोग सम्बन्धमा मातृभाषीसंघसंस्थाहरूसँग समन्वय गरी प्राविधिक जनशक्ति प्राप्त गर्न सक्नेछ।
- द) विधेयकको दफा १४ पछि देहायको दफा १५ थप गरी दफा क्रम मिलाउने, “१५. राष्ट्रभाषा प्रतिष्ठान गठन गर्न सकिने: प्रदेश भित्र बोलिने राष्ट्रभाषाहरूको विकासको लागि प्रदेश सरकारले राष्ट्रभाषा प्रतिष्ठान गठन गर्न सक्नेछ।”
- ध) विधेयकको दफा क्रम मिलाउँदा कायम हुन आउने दफा १७ को सट्टा देहायको दफा १७ राख्ने, “१७. भाषाको पुनरावलोकन: सरकारी कार्यालयहरूमा अन्य भाषाको प्रयोग तथा सेवा प्रवाहो प्रभावकारीता सम्बन्धी ऐन अनुरूपको कार्य भए नभएको अध्ययन गर्न अनुगमन समिति गठन गरी समितिको प्रतिवेदनको आधारमा प्रत्येक पाँच वर्षमा यसको प्रयोग सम्बन्धमा पुनरावलोकन गर्न सकिनेछ।”

३.३. त्रिभुवन पार्क, थानकोट, नागढुङ्गा सुरुङ्गमार्ग, धादिङ्ग र कालु पाण्डे पार्क, दहचोकमा समितिको स्थलगत अध्ययन, अवलोकन तथा अनुगमन भ्रमण प्रतिवेदन, २०८० पौष

पृष्ठभूमी

मिति २०८०पौष ०५ गते बसेको समितिको ९ औं बैठकले त्रिभुवन पार्क, थानकोट, नागढुङ्गा सुरुङ्गमार्ग, धादिङ्ग र कालु पाँडे पार्क, दहचोकको अध्ययन अनुगमन गरी आवश्यक राय, सुझाव वा निर्देशन दिन मिति २०८०/०९/१८ गतेसमितिका ज्येष्ठ सदस्य माननीय याङ्किला शेर्पाको संयोजकत्वमा तपसिल

बमोजिमका माननीय सदस्यहरू सहभागी भई अध्ययन, अवलोकन र अनुगमन गरिएको थियो।

सहभागी माननीय

सि.नं.	नाम	पद
१.	माननीय याङ्किला शेर्पा	समिति सभापति
२.	माननीय ॐ कुमारी श्रेष्ठ	समिति सदस्य
३.	माननीय कुमारी तामाङ	समिति सदस्य
४.	माननीय केशव प्रसाद पोखरेल	समिति सदस्य
५.	माननीय गिर बहादुर तामाङ	समिति सदस्य
६.	माननीय ठुला थामी	समिति सदस्य
७.	माननीय तारानारायण श्रेष्ठ	समिति सदस्य
८.	माननीय प्रेम भक्त महर्जन	समिति सदस्य
९.	माननीय बालकुमारी विश्वकर्मा	समिति सदस्य
१०.	माननीय भारती कुमारी पाठक	समिति सदस्य
११.	माननीय भुवन केशरी श्रेष्ठ	समिति सदस्य
१२.	माननीय मोनिका श्रेष्ठ	समिति सदस्य
१३.	माननीय यमुना देवी श्रेष्ठ	समिति सदस्य
१४.	माननीय रुकु चौलागाई	समिति सदस्य
१५.	माननीय शान्ता ढकाल	समिति सदस्य
१६.	माननीय शैलेन्द्रमान बज्राचार्य	समिति सदस्य

आमन्त्रित

नाम	पद
माननीय विन्दु श्रेष्ठ	प्रदेश सभा सदस्य
माननीय रमा आलेमगर	प्रदेश सभा सदस्य
श्री बसन्ती श्रेष्ठ	उपप्रमुख, चन्द्रागिरी न.पा.
श्री मदन ताम्राकार	अध्यक्ष, शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान

सचिवालय कर्मचारीहरू

नाम	पद	जिम्मेवारी
राजु श्रेष्ठ	अधिकृत आठौं	समिति सचिव
रिपेश दाहाल	कम्प्युटर अपरेटर (पाँचौं)	कर्मचारी
आकाश भट्टराई	कम्प्युटर अपरेटर (पाँचौं)	कर्मचारी
बल बहादुर तामाङ	हलुका सवारी चालक	कर्मचारी

क) त्रिभुवन पार्क, थानकोट काठमाडौंको संक्षिप्त परिचय

संस्था रजिस्ट्रेशन ऐन, २०१६ अनुसार मिति २०२४/०१/२५ मा दर्ता नं. ११९१ मा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंमा दर्ता हुँदा प्रतिष्ठानको साबिक नाम श्री ५ त्रिभुवन स्मारक समितिको नामबाट प्रतिष्ठान दर्ता भएकोमा संस्था दर्ता ऐन, २०३४ लागू भएपछि ऐ. ऐनको दफा ४ अनुसार विधिवन्नूपमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय काठमाडौंमा दर्ता भई स्थापना कालदेखि हालसम्म अनवरत रूपमा संचालनमा रहेको छ। प्रतिष्ठान दर्ता भएदेखि समय सापेक्षिक रूपमा राजनैतिक परिवर्तन संगै यसका विधान संशोधन र नाम परिवर्तन हुँदा हाल यसको संशोधित विधान २०६५ अनुसार र प्रतिष्ठानको हालको नाम शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान कायम भएको हो।

प्रतिष्ठानले आफ्नो नाममा १६६ रोपनी जग्गा हक स्वामित्व हस्तान्तरण गरी जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा प्राप्त गरेको र कानून बमोजिमको कर र बहालकर बुझाउँदै हक भोक गर्दै आइरहेको छ।

प्रतिष्ठानको अधीनमा रहेको १६६ रोपनी जग्गामा रहेको श्री ५ त्रिभुवन शालिकले नेपालको ऐतिहासिकता झल्काउनुका साथै यस पार्कमा रहेको सार्वजनिक रुख बुट्यान र चराचुरुङ्गीहरूले जैविक विविधता र वातावरण संरक्षणमा महत्त्वपूर्ण योग पुर्‍याउँदै आएकोमा दुई मत छैन। काठमाडौं बासीहरू उपत्यकाको कोलाहल र प्रदूषणबाट उन्मुक्ति पाउन फुर्सदको समयको सदुपयोग गर्दै सुन्दर शान्त स्थानको खोजीमा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरू यस पार्कमा आउने गर्दछन्।

समितिले सोही दिन विहान १० बजे पार्कको अवलोकन गरेको थियो। अवलोकन पश्चात तहाँ रहेको बैकवेटमा स्थानीय सरोकारवाला, प्रतिष्ठानका अध्यक्ष, चन्द्रागिरी न.पा.का पदाधिकारीहरूसँग समितिले छलफल गरि देहायका समस्याहरूको पहिचान गरेको थियो।

समस्याहरू

- नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०७५/१२/०४ को निर्णयर उच्च अदालतको फैसला अनुसार प्रतिष्ठानलाई बागमती प्रदेश सरकारले व्यवस्थापन गर्ने गरी तोकिएकोपाईयो।

- शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान अन्तर्गत रहेको त्रिभुवन पार्क राष्ट्रिय महत्वको सम्पदाको रूपमा रहेको हुँदा हाल अस्तव्यस्त अवस्थामा रहेको पाइयो।
- अवैध रूपमा रुख, बुट्यान कटान र पार्कको क्षेत्राधिकार रहेको स्थानमा अतिक्रमण गरी घर टहरा निर्माण भएको पाइयो।
- प्रतिष्ठानले हाल उठाइरहेको मनोरन्जन शुल्क लगायतका आम्दानी र खर्चको पारदर्शिता र कोष देखिएन।
- प्रतिष्ठानको हालको समिति प्रति स्थानीय सरोकारवालाहरूको व्यापक गुनासो आएको।
- सरकार र एक्सेलसियरइन्फरमेशनटेक्नोलोजी एण्ड ट्रेडकन्सर्न प्रा.लि. लगायतलाई प्रदेश सरकारको अनुमति विनै ५० रोपनी जग्गा २० वर्षको लागि अवैध सम्झौता भएको।
- प्रदेश सरकारले आफ्नो व्यवस्थापन जिम्मा पाएपछि सो प्रतिष्ठानको परिचालन र प्रदेश सरकारलाई हस्तान्तरण गराउन कुनै पहल गरेको देखिएन।
- यस समितिबाट आधिकारीक जानकारी गराएर अनुगमन गर्न जाँदा स्थानीय चन्द्रागिरीन.पा. प्रमुख, सम्बन्धित वडाअध्यक्ष र प्रतिष्ठानका सवैपदाधिकारीहरू उपस्थित भएको पाइएन।

ख) नागढुंगा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजनाको संक्षिप्त परिचय

समितिले २०८०/०९/१८ गते नै काठमाडौं थानकोटको वाडभन्ज्याङ स्थित धादिङ्गको सिस्नेखोला देखि काठमाडौंको नागढुंगा सम्म २६८८ मिटर लामो सुरुङ्गमार्ग निर्माण कार्यको अवलोकन गरेको छ। सुरुङ्गमार्ग निर्माण कार्यको अवलोकनमा परामर्शदाता ई. अच्युत भट्ट र उहाँको समुहले सहजिकरण गर्नुभएको थियो।

सुरुङ्गमार्ग जापान सरकारको १६ अर्ब बराबरको ऋण सहयोग र नेपाल सरकारको करिब ६ अर्ब लगानीगरी झण्डै २२ अर्ब लगानीमा निर्माणाधिन रहेको छ। २६८८ मि. लामो सुरुङ्गमार्गको रेस्क्यु सुरुङ्गमार्ग छेडिएको र मुल सुरुङ्गमार्गनिरीक्षणको वेला सम्म ८६ मी. बनाउन बाँकी रहेको जानकारी प्राप्त भएको छ।

नागढुंगा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना प्रधानमन्त्री केपी शर्माबाट २०७६ कार्तिक ४ गते सिलन्यास भएको हो र स्थानीयको जग्गाको मुआवजा लगायतका विविध समस्याले गर्दा निर्माण कार्य १४ महिना ढिलो शुरु भएको थियो। ४२ महिनामा सकिनु पर्ने सुरुङ्गमार्ग निर्माण कोभिड-१९, मुआवजा लगायतका विविध समस्याले गर्दा २०२४ अप्रिल १४ सम्म सकिने जानकारी ई.भट्टले दिनुभयो।

समस्याहरू

- जग्गाको मुआवजा वितरण
- स्थानीय बासिन्दाहरूको खानेपानी लगायतका अन्य
- वातावरणीय प्रदूषण
- सुरुङ्गमार्गको सञ्चालन र व्यवस्थापन

ग) कालु पाँडे पार्कको संक्षिप्त परिचय

समितिले मिति २०८०/०९/१८ मै कालु पाँडे पार्ककोस्थलगत अवलोकन गरेको थियो। सो पार्कमा सरदार कालु पाँडेको समाधि बनाइएको छ। भने नजिकै भ्यूटावर निर्माण गरिएको छ। यो पार्क ऐतिहासिक र अति रमणीय रहेकोछ। यस पार्क र नजिकै रहेको भ्यूटावरबाट नजिकै रहेको हिमालहरूले आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्दछ। भ्यूटावर प्रदेश सरकारबाट निर्माण गरिएको हो।

समस्याहरू

- पार्क तथा भ्यूटावरको संरक्षणमा कमी रहेको
- पहुँचमार्गको स्तरीकरण गर्नुपर्ने

३.३.१. निष्कर्ष

- प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ बमोजिम समितिहरूले प्रदेश सरकारलाई सभाप्रति जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउन समितिहरूले कार्य क्षेत्र भित्रका मन्त्रालय/निर्देशनालय/कार्यालयहरूको काम कारवाही प्रति चासो राखी समय समयमा अध्ययन अनुगमन गरी सो को आधारमा सम्बन्धित मन्त्रालय/निर्देशनालय/कार्यालयहरूलाई राय सल्लाह, सुझाव वा आवश्यक निर्देशन दिन सकिने व्यवस्था रहेको छ।

- संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालयले आफ्नो भूमिका जति निभाउन पर्ने हो त्यति निभाउन सकेको पाइएन। मन्त्रालयलाई आफ्नो भूमिका निभाउनका लागि देहायबमोजिमको सुझाव दिइन्छ।

३.३.२. सुझावहरू

- सार्वजनिक जग्गाको रेखदेख संरक्षणको जिम्मेवारी नेपाल सरकारले शहिद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठानलाई दिएको र सो जिम्मेवारी निर्वाह गर्दा समितिले सार्वजनिक सम्पत्तिको दुरुपयोग या हिनामिना हुन नदिनेतर्फ सदैव सजग रही सार्वजनिक उपयोग बाहेक व्यक्तिगत सम्पत्ति सरह प्रयोग हुन नदिने तर्फ सदैव सचेत रहनुपर्ने हुन्छ। प्रशासनिक भवन निर्माण या फन पार्क निर्माण, रिसोर्ट, रेष्टुरेन्ट संचालनमा गर्न २० वर्ष लिजमा दिने सम्झौता गर्नुपर्व सरकारबाट पूर्व अनुमति लिएको अवस्था रहेको भन्ने नदेखिएको हुँदा सरकारबाट अनुमति लिनुपर्ने।
- शहिद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान मातहत सरकारद्वारा मान्यता दिई संचालन भै रहेकोलाई आफ्नो मातहतमा ल्याउने भन्ने नगरपालिकाको निर्णय र नगरसभाबाट भएको अनुमोदनले कानूनत वैधता प्राप्त नगरेको र सो क्रियाशील समेत हुन नसक्ने हुँदा स्थानीय चन्द्रागिरी न.पा.ले प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्यको प्रयास अगाडी बढाउनु पर्ने।
- स्मारक भएको स्थल प्रदेश सरकार मातहत रहने भन्ने देखिएको परिप्रेक्षमा शहिद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान र स्थानीय चन्द्रागिरी नगरपालिकासँग समेत समन्वय गरी स्मारक स्थलको उचित रेखदेख संरक्षण एवं उचित प्रयोग समेतको व्यवस्था अविलम्ब मिलाउनु पर्ने।
- स्थानीय सरोकारवालाहरूलाई विश्वासमा लिइ पार्कको अस्तव्यस्तता हटाइ पूर्वतरुपमा सार्वजनिक रुख बुट्यान र चराचुरुङ्गीहरूको जैविक विविधता तथा वातावरण संरक्षण गरी पार्क सञ्चालन गर्नुपर्ने र खर्चको विवरणहरूपारदर्शी तवरले गर्नुपर्ने।
- मन्त्रालय, चन्द्रागिरी न.पा. र प्रतिष्ठानले सम्मानित उच्च अदालतबाट मिति २०७८/०८/२९ मा भएको फैसला कार्यान्वयन गर्नुपर्ने।
- मन्त्रालयले प्रदेशभिन्न भएका र सरकारले निर्माण गरेका पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा लगानी र प्रचार प्रसार गर्नुपर्ने।

- मन्त्रालय र कार्यालयबाट विकास निर्माणका काम गर्दा सामाजिक, आर्थिक तथा भौगोलिक लगायतका वातावरणहरूलाई ध्यान दिनुपर्ने।
- पार्कको हालको व्यवस्थापकीय जिम्मेवारी सहित पार्कलाई प्रदेश सरकार मातहत हस्तान्तरण गरी ल्याउन संघीयसरकारसँग पहल गर्न निर्देशन दिने।
- प्रदेश मन्त्रालयले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रको सार्वजनिक सम्पत्ति संरक्षण गर्ने कार्य तत्काल अगाडी बढाउनु पर्ने।

अनुसूची १

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको आन्तरिक कार्यविधि, २०८०

प्रस्तावना:

उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको कामलाई प्रभावकारी बनाउँदै सु-व्यवस्थित ढंगले जिम्मेवारी वहन गर्नुका साथै समितिमा रहेका सदस्यहरूको कार्यक्षमतामा समेत अभिवृद्धि गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

बागमती प्रदेशको प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५१ को उपनियम (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी समितिले यो कार्यविधि बनाएको छ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समितिको आन्तरिक कार्यविधि, २०८०” रहेको छ।
(२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यो कार्यविधिमा:-

- क) “प्रदेश सभा” भन्नाले बागमती प्रदेश सभासम्मन्नु पर्दछ।
ख) “प्रदेश सरकार” भन्नाले बागमती प्रदेश सरकार सम्मन्नु पर्दछ।
ग) “सभामुख” भन्नाले बागमती प्रदेश सभाको सभामुख सम्मन्नु पर्दछ।
घ) “उपसभामुख” भन्नाले बागमती प्रदेश सभाको उपसभामुख सम्मन्नु पर्दछ।
ङ) “मन्त्रालय” भन्नाले यस समितिको कार्यक्षेत्रमा तोकिएका उद्योग, वाणिज्य, भूमि तथा प्रशासन मन्त्रालय, वन तथा वातावरण मन्त्रालय र संस्कृति, पर्यटन तथा सहकारी मन्त्रालय सम्मन्नु पर्दछ।
च) “मन्त्री” भन्नाले यस समितिको कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने मन्त्रालयको मन्त्रीलाई सम्मन्नु पर्दछ।
छ) “सभापति” भन्नाले यस समितिको सभापति सम्मन्नु पर्दछ।
ज) “प्रदेश सभा सदस्य” भन्नाले बागमती प्रदेश सभाका सदस्य सम्मन्नु पर्दछ।
झ) “सदस्य” भन्नाले यस समिति र उपसमितिका सदस्य सम्मन्नु पर्दछ।
ञ) “समितिको कार्यविधि” भन्नाले यस समितिको आन्तरिक कार्यविधि, २०८० सम्मन्नु पर्दछ।
ट) “विज्ञ” भन्नाले समितिले आवश्यकता अनुसार नियुक्त गरेको वा आमन्त्रण गरेको विषय विज्ञ सम्मन्नु पर्दछ।

- ठ) “नियमावली” भन्नाले बागमती प्रदेशको प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ सम्झनु पर्दछ।
- ड) “बैठक” भन्नाले यस समिति तथा उपसमितिको बैठक सम्झनु पर्दछ।
- ढ) “समिति” भन्नाले उद्योग, पर्यटन तथा वातावरण समिति सम्झनु पर्दछ।
- ण) “उपसमिति” भन्नाले यस समितिको बैठकबाट गठन गरिएको उपसमिति सम्झनु पर्दछ।
- त) “तोकिएको वा तोकिए बमोजिम” भन्नाले प्रदेश सभाले वा यस समितिले तोकेको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्दछ।
- थ) “सचिव” भन्नाले बागमती प्रदेश सभाको सचिव सम्झनु पर्दछ।
- द) “समिति सचिव” भन्नाले समिति तथा उपसमितिको सचिव भई काम गर्न जिम्मेवारी प्राप्त कर्मचारी सम्झनु पर्दछ।
- ध) “संयोजक” भन्नाले यस समितिले गठन गरेको उपसमितिको संयोजक सम्झनु पर्दछ।

परिच्छेद-२

समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

३. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुनेछः

- क) नियमावलीको नियम १५१ को उपनियम (१) ले प्रदान गरेका अधिकारहरू प्रयोग गर्ने।
- ख) समितिले गर्नुपर्ने कामको बार्षिक कार्ययोजना निर्माण गर्नुका साथै सो बमोजिम नियमित रूपमा बस्ने बैठकका निर्णयहरूबाट तयार भएका कामका सन्दर्भमा प्रतिवेदन तयार गरी समीक्षा गर्ने।
- ग) आवश्यक मात्रामा उपसमितिहरूको गठन गरी सदस्यहरूको जिम्मेवारी तोक्ने।
- घ) सदस्यहरूको कामलाई व्यवस्थित बनाउन कार्ययोजना सहितको कार्यतालिका बनाइ लागू गर्ने।
- ड) उपसमितिले गर्नुपर्ने काम र सो काम सम्पन्न हुनुपर्ने अवधि किटान गर्ने।
- च) उपसमितिले सम्पन्न गर्नुपर्ने काम तोकिएको समयमा सम्पन्न हुन नसकी उपसमितिबाट थप समय माग भएमा समितिमा छलफल पश्चात काम सम्पन्न हुनुपर्ने अवधि थप गर्न सक्ने।
- छ) उपसमितिहरूबाट प्राप्त प्रतिवेदन, राय र योजनामा छलफल गरी निर्णय दिने।
- ज) समिति र उपसमितिहरूबाट प्रस्तुत भएका कार्ययोजनामा आवश्यक पर्ने बजेट समितिबाट निर्णय गराई बागमती प्रदेश सभा सचिवालयमार्फत माग गर्ने।

- झ) समितिले बैठकमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने वार्षिक प्रतिवेदनहरूवार्षिक अनुमान पेस हुनु अगावै र अरू प्रतिवेदनहरू जुनसुकै समयमा प्रस्तुत गर्न सक्नेछ।
- ञ) सम्बन्धित क्षेत्रमा क्रियाशिल निजी क्षेत्रसँग सम्बन्धित सङ्घ संस्थासँग छलफल आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्न सक्नेछ।
- ट) समितिले विषय विज्ञलाई आवश्यकतानुसार नियुक्ति गर्न तथा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।
- ठ) समितिको कार्य क्षेत्र भित्र रहेका मन्त्रालयहरूको कार्य सम्पादन, सुशासन, र पारदर्शिताको लागि समितिले आवश्यक निर्देशन दिन र अनुगमन गर्न सक्नेछ।
- ड) प्रत्यायोजित व्यवस्थापन अधिकार उपसमिति गठन गरी कार्यान्वयन गर्ने सकिनेछ।

परिच्छेद-३

सभापति र सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था

४. सभापतिको काम, कर्तव्य र अधिकार: समितिको सभापतिको काम, कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- क) बैठकको अध्यक्षता तथा नेतृत्व प्रदान गर्ने।
- ख) समितिको बैठक बोलाउन समिति सचिवलाई निर्देशन दिने,
- ग) नियमावलीको नियम १५५, १५९ र १६० ले प्रदान गरेका अधिकार प्रयोग गर्ने,
- घ) समितिबाट निर्णय भएका विषयमा सम्बन्धित निकायको ध्यानाकर्षण गराउने,
- ड) समितिको तर्फबाट अन्य निकायहरूसँग हुने काम कारबाहीमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने,
- च) समितिका कामलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यकतानुसार अन्य समितिसँग समन्वय गर्ने,
- छ) प्रचलित ऐन नियम बमोजिम तोकिएका कार्यहरू गर्ने।

५. सदस्यको काम कर्तव्य र अधिकार: समितिकासदस्यको काम कर्तव्य तथा अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- क) समिति तथा उपसमितिको बैठकमा सहभागिता जनाउने, छलफलमा भाग लिने र राय प्रस्तुत गर्ने। तर समिति तथा उपसमितिको विचाराधिन विषयसँग कुनै सदस्यको बैयक्तिक हित गाँसिएको भए सो विषयको छलफल र निर्णयमा सो सदस्यले भाग लिन नहुने।

- ख) आफूलाई प्रदान गरिएको जिम्मेवारी रचनात्मक तथा सृजनात्मक तरिकाबाट निर्वाह गर्ने।
- ग) समिति तथा उपसमितिको काम प्रभावकारी रूपमा सम्पन्न गर्न आफूलाई केन्द्रित गर्ने।
- घ) समिति तथा उपसमितिले गर्नु पर्ने कामको सन्दर्भमा योजना बनाई समिति तथा उपसमितिको बैठकमा पेस गर्ने।
- ङ) आफूलाई प्रदान गरिएका जिम्मेवारी तथा कामको विवरण समिति तथा उपसमितिको बैठकमा राख्ने।
- च) सभापति तथा उपसमिति संयोजकलाई आवश्यक सहयोग गर्ने।
- छ) समिति तथा उपसमितिबाट भए गरेका कामका सन्दर्भमा सभापति र संयोजकबाट जानकारी लिने।
- ज) समितिको सदस्य नियमितरूपले समिति उपसमितिको बैठकमा उपस्थित हुनु पर्नेछ। लगातार पाँचवटा बैठकमा अनुपस्थित हुने सदस्यले सोको कारण सहितको सूचना सभापतिलाई दिनु पर्नेछ र सोभन्दा बढी अवधिको भएमा सभामुखबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ।
- झ) समिति तथा उपसमितिको बैठकमा पालना गर्नुपर्ने नियमहरू नियमावलीको नियम १९ बमोजिम पालना गर्नु पर्ने।
- ञ) सभापति तथा उपसमिति संयोजकले तोकेको अन्य कार्य गर्ने।

परिच्छेद-४

उपसमितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

६. **उपसमितिको गठन:** समितिको अधिकार क्षेत्रभित्र रहेको कामलाई थप व्यवस्थित र छिटो छरितो ढंगबाट सञ्चालन गर्न फरक फरक क्षेत्रमा काम गर्ने गरी आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गरी जिम्मेवारी प्रदान गर्न सक्नेछ। निश्चित कार्यक्रम र योजनाको लागि समयावधि तोकेर एकै उपसमितिका सदस्यहरू वा भिन्नभिन्न उपसमितिका सदस्यहरू रहने गरी उपसमिति गठन गर्न सकिनेछ।
७. **उपसमितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:**
 - क) सम्बन्धित मन्त्रालय र निकायसँग प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी विधेयकको दफावार छलफलका लागि समितिलाई सहयोग गर्ने।
 - ख) सम्बन्धित क्षेत्रमा क्रियाशिल निजी क्षेत्रसँग सम्बन्धित सङ्घ संस्थासँग छलफल आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्ने।
 - ग) समितिबाट तोकिएको कामको बार्षिक कार्ययोजना निर्माण गरी सदस्यहरूलाई परिचालन गर्ने।

- घ) समितिले जिम्मेवारी दिएको कामको कार्यअवधि भित्र काम सम्पन्न गर्न नसकेमा उचित कारण सहित समितिमा थप समयावधि माग गर्ने।
- ङ) वार्षिक कार्ययोजना तथा विशेष कार्यक्रमको लागि आवश्यक बजेट तयार गरी समितिको बैठकमा पेस गर्ने।
- च) उपसमितिको बैठकले कामको प्रकृति अनुसार छिटो छरितो काम सम्पन्न गर्न उपसमितिका सदस्यलाई कामको बाँडफाँट गर्न सक्नेछ।
- छ) उपसमितिले कुनै विषयको अध्ययन गरी प्रतिवेदन दिन कुनै स्थानको भ्रमण गर्नु परेमा सभापति मार्फत सभामुखको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।
- ज) सम्बन्धित क्षेत्रको विकासका लागि उचित परियोजना तयार गरी बजेटको व्यवस्था गर्न समिति मार्फत सरकारको ध्यानाकर्षण गराउने।
- झ) उपसमितिले गरेका काम र सङ्कलन गरेका तथ्य, तथ्याङ्क र विवरणको आवश्यकता अनुसार विभिन्न माध्यमद्वारा प्रचार प्रसार गर्ने।
- ञ) उपसमितिले गरेको कामको प्रतिवेदन तयार गरी पेस गर्ने।

परिच्छेद-५

बैठकको सञ्चालन र स्थगन एवं बैठकको सामान्य कार्यविधि

द. बैठकको सञ्चालन र स्थगन:

- क) सभापति वा संयोजकले समिति वा उपसमितिको कार्यबोझलाई ध्यानमा राखी आवश्यकता अनुसार तोकिएको मिति, समय र स्थानमा बैठक बस्नेछ। तर समितिले बैठकको मिति र समय नतोकेमा त्यस्तो बैठकको सूचना सचिवालयले तीन दिन अगावै सदस्यहरूलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- ख) समितिको बैठक सभापति वा संयोजकले निर्धारित गरेको मिति, समय र स्थानमा समिति सचिवले बोलाउनेछ। तर निर्धारित समयबाट एक घण्टासम्म पनि बैठक प्रारम्भ हुन नसकेमा सभापति वा संयोजकले सो बैठक स्थगन गर्न सक्नेछ र तत्काल अर्को बैठकको मिति र समय तोकिनेछ। सोको सूचना सचिवले प्रकाशन गरी सो सम्बन्धी जानकारी सदस्यहरूलाई विद्युतीयसञ्चारको माध्यमबाट समेत दिइनेछ। त्यसरी दिएको सूचना सदस्यले पाएको मानिनेछ।
- ग) सभापति वा संयोजकले प्रत्येक बैठकको प्रारम्भ तथा स्थगनको घोषणा गर्नेछ।
- घ) कामको प्रकृति र आवश्यकताको आधारमा समिति वा उपसमितिको बैठक नियमावलीको अधिनमा रही समितिले तोकेको स्थानमा बस्न सक्नेछ।
- ङ) समिति वा उपसमितिको बैठक सभापति वा संयोजकको निर्देशन बमोजिम आवश्यकता अनुसार भर्च्युयल माध्यमबाट समेत बस्न सक्नेछ।

च) समिति वा उपसमितिले आवश्यक ठहराएमा सम्बन्धित विषयका विज्ञ, विशेषज्ञ वा जानकार व्यक्तिलाई समितिको बैठकमा बोलाउन सकिनेछ।

९. गणपूरक संख्या:

- क) यस परिच्छेदमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक समितिको गणपूरक सङ्ख्या समितिको सम्पूर्ण सदस्य सङ्ख्याको एक चौथाई हुनेछ।
- ख) समितिको बैठकमा गणपूरक सङ्ख्या नपूगेमा सो सङ्ख्या नपुगेसम्म समितिको सभापतिले अर्को कुनै समय वा दिनसम्मको लागि बैठक स्थगित गर्न सक्नेछ।
- ग) उपदफा (२) बमोजिम समितिको बैठकमा गणपूरक सङ्ख्या नपुगी लगातार दुई पटक बैठक स्थगित गर्नु परेमा सभापतिले त्यसको जानकारी सभामुखलाई दिनु पर्नेछ।
- घ) उपसमितिको बैठकको हकमा उपदफा(१) र (२) मा भएको व्यवस्था लागू हुनेछ र उपसमितिको बैठकमा गणपूरक सङ्ख्या नपुगी लगातार दुई पटक बैठक स्थगित गर्नु परेमा संयोजकले त्यसको जानकारी सभापतिलाई दिनु पर्नेछ।

१०. बैठकको कार्यसूची:

- क) समितिको बैठकको कार्यसूचीसभापतिको सल्लाह र निर्देशनमा समितिको सचिवले तयार गर्नेछ। त्यस्तो कार्यसूचीको जानकारी बैठक प्रारम्भ हुनुभन्दा कम्तीमा एक दिन अगावै सदस्यहरूलाई विद्युतीय माध्यमबाट उपलब्ध वा जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- ख) सभापति वा संयोजकको अनुमति नलिई सम्बन्धित बैठकको कार्यसूचीमा नपरेका विषयमा छलफल तथा विचार गर्न सकिने छैन।
- तर विषयको गाम्भीर्यता अनुसार तत्काल कुनै विषय वस्तु कार्यसूचीमा राख्नुपर्ने भएमा बाधा पुगेको मानिने छैन।

११. बैठकको निर्णय प्रमाणीकरण:

- क) कुनैपनि प्रस्ताव वा विषयमा निर्णय गर्दा सभापति वा संयोजकले बैठकमा उपस्थित सदस्यलाई हात उठाई प्रस्ताव वा छलफलका विषयमा समर्थन गर्न लगाउन सक्नेछ। बैठकमा उपस्थितसबै सदस्यले समर्थनमा हात उठाएमा सर्वसम्मतले पारित भएको मानिनेछ र उपस्थित संख्याको बहुमतले सो प्रस्ताव वा छलफलकाविषयमा समर्थन जनाएमा सो निर्णय बहुमतले पारित भएको मानिनेछ।
- ख) उपदफा (१) बमोजिम निर्णय गर्दा दुवै तर्फ बराबरी मत भएमा सभापति वा संयोजकले निर्णायक मत प्रदान गर्न सक्नेछ।

ग) बैठकको निर्णय बैठकको अन्तिममा सभापति वा संयोजकले बैठकमा पढेर सुनाउनु पर्नेछ। उक्त निर्णयलाई सभापति वा संयोजकले प्रमाणित गर्नु पर्नेछ र सो निर्णयको अभिलेख समितिको सचिवले राख्नु पर्नेछ।

१२. बैठक स्थगित गर्ने अधिकार:

क) यस कार्यविधिको दफा ९ बमोजिम समिति वा उपसमितिको बैठक सञ्चालनको लागि आवश्यक गणपूरक सङ्ख्या नपूग भएमा सभापति वा संयोजकले आ-आफ्नो क्षेत्राधिकारको बैठक स्थगित गर्न सक्नेछ।

ख) (२)बैठक कक्षभिन्न वा बैठकको समयमा अव्यवस्था भई वा हुन लागेमा बैठक नियमित रूपमा सञ्चालन गर्न बाधा पर्ने देखिएमा सभापति वा संयोजकले सो दिनको कुनै समयसम्म वा आफूले तोकेको अवधिसम्मको लागि बैठक स्थगित गर्न सक्नेछ। सभापति वा संयोजकले गरेको त्यस्तो स्थगनमाथि कुनै सदस्यले प्रश्न उठाउन पाउने छैन।

परिच्छेद-६

विविध

१३.समितिको कार्यक्षेत्र हेरफेर: नियमावलीको नियम १४६ र नियम १४७ बमोजिम समितिको क्षेत्राधिकार थपघट हुन सक्नेछ। सो विषयमा समितिहरू बीच विवाद उत्पन्न भएमा नियमावलीको नियम १६४ बमोजिम भएको निर्णय मान्य हुनेछ।

१४.जिम्मेवारीमा हेरफेर:उपसमितिका सदस्यको माग र कामको अनुभवको आधारमा एक पटकका लागि सभापतिले जिम्मेवारी हेरफेर गर्न सक्नेछ।

१५.सदस्यलाई ध्यानाकर्षण:समिति, उपसमितिमा रहेर जिम्मेवारी पूरा नगर्ने सदस्यको कामको मूल्याङ्कन गर्दै सभापतिले सम्बन्धित सदस्यलाई ध्यानाकर्षण गराउन सक्नेछ।

१६.सदस्यको दायित्व:समिति तथा उपसमितिको काम कारबाहीमा सहयोग पुऱ्याउनु र प्राप्त जिम्मेवारी पूरा गर्नु सदस्यको कर्तव्य हुनेछ।

१७.राय दिन सक्ने: सचिव वा समितिको सचिवले सभापतिको अनुमति लिई बैठकको विचाराधीन विषयमा आफ्नो राय दिन सक्नेछ।

१८.समितिमा पेस गर्ने: सम्बन्धित मन्त्रालय, निकायका काम, गतिविधि सम्बन्धमा सम्बन्धित विषयका उपसमितिले गरेका काम कारबाहीको विवरण समितिको बैठकमा प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ।

१९.बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्ने:समिति र उपसमितिको बैठकमा सभामुख, उपसभामुख, मन्त्री, अन्य समितिका सभापति तथा प्रदेश सभा सदस्यहरूलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

२०. व्याख्या: यो कार्यविधिको व्याख्या गर्ने अधिकार नियमावलीको अधिनमा रही सभापतिमा निहित रहनेछ।
२१. संशोधन: यस कार्यविधिलाई समितिले आवश्यकतानुसार संशोधन गर्न सक्नेछ र संशोधनपूर्व गरिएका कामकारबाही यसै कार्यविधि बमोजिम भएको मानिनेछ।

अनुसूची-२

माननीय सदस्यहरूको बैठकमा उपस्थिति विवरण

जम्मा बैठक सङ्ख्या-१५

सि.नं.	माननीय सदस्यको नाम थर	जम्मा उपस्थिति	कैफियत
१	मा. आनन्द कुमार श्रेष्ठ	१	यसअघि अन्य समितिको सदस्य
२	मा. गिता काफ्ले	९	
३	मा. ठुला थामी	१२	
४	मा. तारा नारायण श्रेष्ठ	११	
५	मा. दिपेन्द्र श्रेष्ठ	५	
६	मा. बाल कुमारी विस्वकर्मा	१४	
७	मा. विमल ठकुरी		
८	मा. भारती कुमारी पाठक	१२	
९	मा. भुवन केशरी श्रेष्ठ	१५	
१०	मा. मसिना खड्का		पूर्वमन्त्री
११	मा. मायादेवी शर्मा	१	यसअघि अन्य समितिको सदस्य
१२	मा. मोनिका श्रेष्ठकक	६	
१३	मा. यमुना देवी श्रेष्ठ	९	
१४	मा. याङ्गिला शेर्पा	१५	
१५	मा. रुकु चौलागाई	१५	
१६	मा. लक्ष्मी घिमिरे		यसअघि अन्य समितिको सदस्य
१७	मा. शान्ता ढकाल	९	
१८	मा. श्याम बहादुर खड्का	४	
१९	मा. ॐ कुमारी श्रेष्ठ	१४	हाल अन्य समितिको सदस्य
२०	मा. कुमारी तामाङ	८	हाल अन्य समितिको सदस्य
२१	मा. गिर बहादुर तामाङ	२	हाल अन्य समितिको सदस्य
२२	मा. केशव प्रसाद पोखरेल	१२	हाल मन्त्री
२३	मा. प्रेमभक्त महर्जन	१४	हाल अन्य समितिको सदस्य
२४	मा. शैलेन्द्रमान बज्राचार्य	७	हाल मन्त्री

अनुसूचि-३
माननीय सदस्यहरूको विवरण

सि.नं.	नाम थर	जिम्मेवारी	जिल्ला	राजनीतिक दल	सम्पर्क नम्बर	इ-मेल ठेगाना
१	मा. आनन्द कुमार श्रेष्ठ	सभापति	रामेछाप	नेकपा (एमाले)	९८५१०१२३००	shresthaanand8@gmail.com
२	मा. गिता काफ्ले	सदस्य	भक्तपुर	नेपाल मजदुर किसान पार्टी	९८४०२५६३६६	gkafle079@gmail.com
३	मा. तुला थामी	सदस्य	दोलखा	नेकपा (एमाले)	९८४४१५४५६२	thamithula88@gmail.com
४	मा. तारा नारायण श्रेष्ठ	सदस्य	रामेछाप	नेकपा(माओवादी केन्द्र)	९८४४४१२५१५	narayankathajor@gmail.com
५	मा. दिपेन्द्र श्रेष्ठ	सदस्य	काठमाण्डौ	नेपाली काँग्रेस	९८५१०५१७२५	shresthadeependra33@gmail.com
६	मा. धनेश्वरी प्रजापती	सदस्य	भक्तपुर	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	९८४१४९४९१९	ghaneshwariprajapati6@gmail.com
७	मा. बाल कुमारी विस्वकर्मा	सदस्य	काठमाण्डौ	नेकपा (एमाले)	९८४१७१०८७४	balkumaribk503@gmail.com
८	मा. बिमल ठकुरी	सदस्य	काठमाण्डौ	नेपाली काँग्रेस	९८५१०५७२०३	bimalthakuri@gmail.com
९	मा. भारती कुमारी पाठक	सदस्य	काठमाण्डौ	नेकपा (एमाले)	९८५१११३८२९	bharatipathak_2006@yahoo.com
१०	मा. भुवन केशरी श्रेष्ठ	सदस्य	मकवानपुर	नेकपा(माओवादी केन्द्र)	९८४१११९५३५	bhawana.sth7@gmail.com
११	मा. मसिना खड्का	सदस्य	भक्तपुर	नेपाली काँग्रेस	९८५१०९०१२१	masinakhadka90121@gmail.com
१२	मा. मायादेवी शर्मा	सदस्य	धादिङ	नेकपा (एकिकृत समाजवादी)	९८४१५६९५६६	mayadevisharma38@gmail.com
१३	मा. मोनिका श्रेष्ठ	सदस्य	सिन्धुपाल्चोक	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	९८६४५९७४३४	sthamonik112@gmail.com
१४	मा. यमुना देवी श्रेष्ठ	सदस्य	दोलखा	नेपाली काँग्रेस	९८५११६११०५	yamunashrestha@yahoo.com
१५	मा. याङ्गिला शेर्पा	सदस्य	काठमाण्डौ	नेपाली काँग्रेस	९८५१०२५१३७	yshslt@gmail.com
१६	मा. रुकु चौलागाई	सदस्य	काठमाण्डौ	नेकपा(माओवादी केन्द्र)	९८५१०८४०५८	chaulagain.rc@gmail.com
१७	मा. लक्ष्मी घिमिरे	सदस्य	काभ्रेपलान्चोक	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	९८५११९८९९९	laxmighimire41@gmail.com
१८	मा. शान्ता ढकाल	सदस्य	रामेछाप	नेपाली काँग्रेस	९८४१३९०८१३	dhakalshanta32@gmail.com
१९	मा. श्याम बहादुर खड्का	सदस्य	काठमाण्डौ	नेपाली काँग्रेस	९८५१०२१६६४	kshym07@gmail.com

अनुसूचि-४

शहीद स्मारक प्रकृति प्रतिष्ठान अन्तर्गतको त्रिभुवन पार्क, थानकोटको अवलोकन अनुगमन कार्यक्रमका तस्विरहरू

समिति सदस्य र सरोकारवालाहरूको संयुक्त अनुगमन

पार्क भित्र संचालनमा रहेको खाजा घर

पार्क अनुगमनको क्रममा

पार्क अनुगमनका क्रममा सरोकारवालाहरूसँगको संयुक्त फोटो सेसन

पार्क अनुगमनका क्रममा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया कार्यक्रम

नागदुङ्गासुरुङ्गमार्ग अनुगमनका क्रममा ई. अच्युत भट्टबाट सुरुङ्गमार्ग निर्माणको जानकारी गराउनु हुँदै

नागदुङ्गासुरुङ्गमार्ग अनुगमनका क्रममा माननीय सदस्यहरू

माननीय सदस्यहरूबाट कालु पाँडे पार्क, दहचोक अवलोकन

कालु पाँडे पार्क, दहचोकबाट देखिने रमणीय दृष्य

बागमती प्रदेश सभाका विषयगत समितिका सभापतिज्यूहरूको सपथग्रहण कार्यक्रम

अ

बागमती प्रदेश सभाका विषयगत समितिका सभापतिज्यूहरूको शपथग्रहण कार्यक्रम

समितिका जेष्ठ सदस्यद्वारा नवनिर्वाचित सभापतिज्यूलाई बधाई ज्ञापन गर्नुहुँदै

समितिका माननीय सदस्यहरूसँगको सामुहिक तस्विर

सपथग्रहण पश्चात् पदभार ग्रहण गर्नुहुँदै समितिका माननीय सभापति आनन्द कुमार श्रेष्ठ

